

מוֹטִיב

על שם ליאורה דיין

ירחון בנושא שירה וספרות עברית

"לזכרון לדור..."

יצירות שכתבו נספים בשואה
ובעקבותיהן יצירות של דור ההווה

חוברת מיוחדת בשיתוף

לוח חרס ועליו צוואתו של אליעזר היימן
תרמת היימן נפתלי. ארכיון מזאון בית לוחמי הגטאות

קרן המלגות בבית לוחמי הגטאות פועלת בבית שנים רבות ומהווה מקור משיכה בלתי נדלה לעבודות חקר מעמיקות וליצירה אקדמית עשירה וענפה.

השנה זכינו לשותפות חשובה עם קרן ג'נסיס למורשת יהדות ברית המועצות לציון שמונים שנה למבצע ברברוסה – שותפות שאני מברך עליה כמובן, משום שהיא אפשרה לפעול ביד רחבה לעידוד מחקר ומיזמים ייחודיים בדמות מיזם שיתוף הפעולה עם כתב העת "מוטיב" להפקת המיזם האומנותי "זיכרון לדור...": משוררים ישראלים כותבים בהשראת משוררים שנספו בשואה ושירתם נגדעה.

נושא התיעוד בשואה מעסיק אותנו רבות ואנו רואים בו התנגדות רוחנית ראשונה כמעלה וחשובה מאין כמותה. נדמה כי הניסיון לרכז בכתב העת את שהשאירו לנו בכתיבה קורבנות השואה מהווה מעין המשכיות ושמירה על גחלת התיעוד ומתן הבמה והפומביות למילה הכתובה של אותם קורבנות.

אני מברך על שיתוף הפעולה הזה ורואה בו המשך טבעי ונכון לתפקידו וייעודו של בית לוחמי הגטאות מאז ייסודו – לשמש בית לרוח האדם. בית העוסק בלמידת העבר הכאוב ושואת העם היהודי, ולצידה ובהמשך לה – ללמוד מלקחי השואה ותובנותיה ליצירת חברה יותר בישראל ומחוצה לה.

השאלה בדבר שבריריות הזיכרון והיכולת להעביר את מקל ההנצחה הלאה אל הדור הצעיר מעסיקה אותנו רבות. נראה כי מתן במה מכובדת ואיכותית כזו לקולם של הנספים שיבוא לידי ביטוי באמצעות הכתיבה הוא אכן דרך ראויה ונכונה. תקוותי היא כי נמשיך במסורת זו ונמשיך לתת ביטוי לקולם של קורבנות השואה, לכתיבתם ולמילים אשר השאירו לנו.

אני שמח על הבמה שניתנה כאן למשוררים ישראלים שבחרו לכתוב בהשראת שירי משוררים שנספו בשואה. המיזם הייחודי מעניק ביטוי נפלא לקשר בין הדורות. יצחק אנטק צוקרמן, ממייסדי הקיבוץ והמוזאון, טבע את המונח "מקורות הרוסים באנו הנה, ברצוננו לבנות קירות איתנים, בתים חיים". אני רואה במיזם חיבור בין שירה חדשה של אלה החיים כאן במדינה חופשית לבין השירה שנכתבה בעולם שחרב. אלה שכתבו שם, יצרו, פעלו וחלמו על עתידם עד שחיייהם נגדעו בתקופה האפלה בהיסטוריה. אנחנו כאן היום כדי לשמר ולהוקיר את זכרם באמצעות עולם הכתיבה. אני רואה בכך דרך ראויה ונכונה. תקוותי היא כי נמשיך במסורת זו וניתן ביטוי לקולם של קורבנות השואה, לכתיבתם ולמילים אשר השאירו לנו.

יישר כוח על היוזמה ועל השותפות!

יגאל כהן

מנכ"ל בית לוחמי הגטאות

השקעה מתמדת בחקר, הנצחה ולימוד של תולדות השואה בשטחי ברית המועצות לשעבר הם אחת המשימות המרכזיות של קרן ג'נסיס (Genesis Philanthropy Group) מאז הקמתה ב-2007.

זיכרון השואה מהווה היום – ויש להניח שכך יהיה גם בעתיד – את המכנה המשותף הרחב ביותר המאחד את כל מי שרואה את עצמו חלק מהעם היהודי – בישראל ובתפוצות. כמי שאמונים על חיזוק הזהות היהודית בקרב יהודים דוברי רוסית בעולם כולו ועל המאמצים לשילובם וקבלתם כשותפים שווים בעולם היהודי, אנו רואים חשיבות מיוחדת בכל יוזמה חדשה בתחום זה.

במסגרת שיתוף הפעולה הפורה בין קרן ג'נסיס לבית לוחמי הגטאות, אשר מתנהל בהצלחה מרובה משנת 2013, אני גאה בכך שזכינו לסייע למאמץ להעלות לתודעה את "יובל הדמים" – שמונים שנה לפלישת גרמניה הנאצית לשטחי ברית המועצות, האירוע שהעלה את מפלס הברבריות של מלחמת העולם השנייה לשיאים שלא נחזו עד אז, והיה פתח לתחילת ההשמדה הפיזית המאורגנת של יהודי אירופה.

חוברת זו המכילה יצירות שנכתבו בשואה ואחריה על ידי אלה שנספו ואלה ששרדו ועל ידי דור ההמשך, היא עדות מסוג אחר מאלה שאנו רגילים לו – מחנות ההשמדה, מסמכי הזיהוי, חפצים אישיים ועוד. היצירה הספרותית המונצחת בדפים אלו היא עדות לעוצמתו של הרוח – הן של אלה שנוכח אימה ומוות התעקשו למצוא בנפשם גחלת של רוחניות ומחשבה חופשית, הן של אלה שמצאו בעצמם את הכוח להמשיך בחיי הרוח ואמונה באנושות למרות הטבח והזוועה. אני בטוחה כי העיון בחוברת זו יספק חוויה מיוחדת לכל הקוראים – חוויה ספרותית, היסטורית ורוחנית גם יחד.

בברכת יישר כח,

נטלי שניידרמן

מנהלת קרן ג'נסיס בישראל

**GENESIS
PHILANTHROPY
GROUP**

הענקת המלגות מתאפשרת הודות לקרן ג'נסיס למורשת יהדות ברית המועצות ולקרן לחקר מורשת יהדות פולין ע"ש בלה זרחי. הקרן ע"ש בלה זרחי הוקמה לפני כשלושה עשורים, וקיבלה על עצמה את השליחות להנחלת מורשתה של יהדות פולין ולהנצחת זיכרון השואה והמרד לדורות הבאים. נזכיר את מייסדי הקרן:

מרדכי (מוטק) גולדהכט ז"ל (1925—2015) – יוזם ומנכ"ל הקרן לשעבר. יליד ורשה, ברח בעיצומה של המלחמה מהגטו, עבד בכפרים והתחבא ביערות. בסיום המלחמה הצטרף לקיבוץ של תנועת "דרור" ו"השומר הצעיר" בוורשה. בהמשך עסק בשליחות חלוצית במחנות העקורים בגרמניה. מרדכי עלה ארצה, השתתף במלחמת העצמאות והקים משפחה. במשך קרוב לארבעים שנה מילא תפקידים במערכת החינוך ובעיריית הרצלייה.

מיכאל שמייביץ ז"ל (1926—2018) – גזבר הקרן לשעבר, כיהן גם כיו"ר איגוד יוצאי וילנה. מיכאל היה נער בן שלוש-עשרה בוילנה כשפרצה המלחמה. הוא שרד מחיסול הגטו וממחנות העבודה, ברח והסתתר. לאחר המלחמה הצטרף לקיבוץ של תנועת "דרור", שהה במחנה עקורים בגרמניה ועלה לישראל. הוא שירת בצה"ל, עשה חיל בעסקים והקים משפחה.

בזכותם נכתבות מאז ייסוד הקרן ועד היום עבודות חקר מרתקות, תזות חדשניות ויצירות תרבות מרגשות ומעוררות השראה.

נוסף על כל אלה, נעניק במסגרת הטקס מלגה ע"ש דורקה ויצחק שטרנברג, ממייסדי קיבוץ לוחמי הגטאות:

דורקה שטרנברג (לבית ברם) (1924—2018) – נולדה בצ'נסטוכובה, פולין. בת בכורה למשפחה מחסידי הרבי מגור ולה אח ואחות צעירים. באוקטובר 1942, במהלך אקצייה, הופרדה דורקה מבני משפחתה ונשלחה לעבודות כפייה. לאחר המלחמה פגשה את יצחק אנטק צוקרמן והחליטה להצטרף לקיבוץ הראשון של תנועת "דרור" בוורשה. ב-1950 הצטרפה דורקה לחבריה בקיבוץ לוחמי הגטאות. היא עסקה בחינוך, נישאה ליצחק שטרנברג (ניצול שואה) ונולדו להם שתי בנות. לאחר פרישתה לגמלאות הצטרפה לצוות המרכז הלימודי בבית לוחמי הגטאות ועבדה בו במשך 25 שנה.

טקס הענקת פרסי קרן המלגות הוא שיאו של התהליך החינוכי האיכותי, המרגש ויוצא הדופן.

צוות קרן המלגות

קוראים יקרים

החוברת שלפניכם היא תוצר של פרי מחשבה לפרויקט משותף של קרן המלגות בבית לוחמי הגטאות עם כתב העת "מוטיב" לשירה וספרות עברית. החוברת עצמה מכילה שני גיליונות. החלק השני "זיכרון לדור עבר" – יצירות של משוררים ומשוררות ישראלים – מתכתב עם החלק הראשון "זיכרון לדור יבוא" – יצירות של משוררים ומשוררות אשר קולם נדם בתקופת השואה. אנו מקווים כי המיזם המשותף יבטא את משאלתם של הנספים שפרי כתיבתם נקטע בשואה, האחריות לשימור הזיכרון בקרב הדור הנוכחי מוטלת עלינו.

אנו רואים במיזם המשותף נשיאה באחריות בתחום אומנות הכתיבה היוצרת לשימור הזיכרון ולחידוש הקשר בין דור הנספים לדור הנוכחי שחי ופועל במדינתנו.

השנה זכינו לשותפות של קרן ג'נסיס למורשת יהדות ברית המועצות. לתמונת השער של גיליון יצירות הנספים בחרנו בתמונה של מייצג עשוי חמר בצורת לוחות הברית שעליו כתב אליעזר היימן חבר אגודת הסופרים העברים מקובנה את בקשתו להנחיל את זיכרון היותו לדור יבוא. הגיליון מכיל יצירה שלו ושל משוררים ומשוררות ממקומות ורקעים שונים.

את החומרים שכתבו הנספים בחוברת אספנו וריכזנו מתוך ארכיון בית לוחמי הגטאות ובעקבות פניות שקיבלנו מאנשים שענו לקול הקורא לשלוח מפרי עטם של יקיריהם שנספו בשואה.

ככל שאנו מתרחקים מהתקופה שבה חיו ופעלו האנשים שכתבו את היצירות שאספנו, כך עולה בנו הכמיהה להכיר, ללמוד ולדעת מי היו הנספים מבני עמנו. אנשים כמוני כמוך שביקשו לכתוב את שעל ליבם, וחייהם נגדעו בידי המשטר הנאצי ושותפיו.

כרכיז פרויקט קרן המלגות בבית לוחמי הגטאות אנו חשים אחריות רבה לעודד ולאסוף מחקרים, עבודות אומנות ופרויקטים ייחודיים במטרה לשמר את הסיפורים האישיים והאירועים ההיסטוריים שמהם אפשר ללמוד על שאירע בתקופת השואה.

אנו שמחים על השותפות שלנו עם כתב העת "מוטיב" במיזם המשותף "לזיכרון לדור יבוא" הנותן במה כתובה למי שביקשו להביע את שעל ליבם בתקופת השואה. התרגשנו לאתר את החומרים שנדרשו בהיתר מיוחד של מנהלת ארכיון בית לוחמי הגטאות לטובת הפצתם, ואנו שמחים שהרעיון המשותף שהגינו יצא לפועל וכעת מוגש לציבור. עולם הכתיבה עמוק ורחב ומכיל בתוכו איכויות שונות. כשהגענו לחומרים הרגישים של יצירות שנכתבו בידי נספים בשואה, הרגשנו כי האיכות ניכרת מעצם היצירה שנכתבה בידי אדם שלא זכה לממש את כישוריו ואת רצונו להביע את שעל ליבו בכתיבה.

אנו מייחלים כי פרי המחשבה המשותפת המכיל יצירות חדשות בהשראת קולם של הנספים ייתן את הכבוד הראוי לזכרם ויעורר עניין והתרגשות בחוויית הקריאה. אנו מקווים שהיצירות של הנספים ושל המשוררים והסופרים העכשוויים יעוררו בכס את אותה ההתרגשות שהתעוררה בנו כשקראנו אותן לראשונה.

בברכה,

בית לוחמי הגטאות

צוות קרן המלגות בבית לוחמי הגטאות

אלעד ארנון

דפנה איצקוביץ'

הפרטיזן האחרון / אלעד ארנון

לאוניד פימוביץ' ברנשטיין 1921-2019

בְּרִית דְּמִים
פּוֹרְקֵת
פּוֹכְבִים אֲדָמִים
עֲטוּפֵי תְּכָרִיכִים
פְּחָלִים-לְבָנִים.

אֵלֶּה שְׁבָאוּ מִשֵּׁם
הוֹלְכִים מְאֵמָנוּ
גּוֹנְעִים בְּזִמְנָה
תְּרוּשִׁים צְלֵקוֹת
מְפָל קוֹץ וְרֵעַ
שֶׁהַשְּׂאִירוּ בְּיַעֲרֹת.

שֵׁם צוּי
אֵת הַיּוֹתֵם יְהוּדִים
בְּמִסְלוֹת רֶבֶקָה
שְׂפּוֹצְצוּ לְגַרְמָנִים
בְּחִסּוֹל תְּשׁוּבוֹת
הַעֲבָרָת יְדִיעוֹת
הַצֵּלָת מִשְׁפָּחוֹת.

קָבַר יִשְׂרָאֵל
לְמִי שֶׁלֹּא יָדַע עֲבָרֵית
הַגְּלוּ אָדָם
כְּצִבְעֵ הַדָּם
שֶׁל תְּחַבְּרִי
שְׁנוֹתָרוּ בַּיַּעַר
עֲלוּמֵי שֵׁם
רוֹסִית שְׁגוּרָה בְּפִיָּהֶם
כְּמוֹ שֶׁל טְרוֹמְפֶּלְדוֹר
גּוֹרְדוֹן, מְנִיָּה
שְׂרַנְסְקִי
יְעוֹד רְבִים
לוֹחֲמוֹת, לוֹחֲמִים
עֲטוּרֵי עֲטוּרִים
שְׂאֵנְחָנוּ לֹא יוֹדְעִים לְקִרְא.

קוראים יקרים

לפניכם חוברת מיוחדת של כתב העת "מוטיב".

מדי פעם אנחנו עוצרים את שגרת גיליונות הנושא שלנו, ומקדישים את כתב העת למיזם בעל ערך חברתי, אזרחי או קהילתי.

לקראת יום הזיכרון לשואה ולגבורה ה'תשפ"א חברנו לצוות מוזאון בית לוחמי הגטאות ויחד גיבשנו את הזווית שאנחנו יכולים לתרום להנצחה, ולפניכם התוצאה המרגשת של איחוד כוחות זה.

החוברת שאתם קוראים עכשיו מאגדת למעשה יחד שני גיליונות של כתב העת – שני חלקי המיזם המיוחד שלנו, פרי שיתוף הפעולה המוצלח, החשוב והייחודי בין כתב העת "מוטיב" למוזאון בית לוחמי הגטאות.

החלק הראשון של המיזם, "לזיכרון לדור יבוא", מוקיר את אלה שנספו בשואה וכל מה שנותר מהם הוא היצירה הכתובה. אספנו חומרים ייחודיים מארכיון המוזאון וגם דרך קול קורא שהפצנו במרשתת וקרא לציבור לשלוח אלינו יצירות של בני משפחה שנספו בשואה, והבאנו לקדמת הבמה יצירות של אותם אנשים שלד חייו כיום, ייתכן שהיו מהלכים בינינו כמשוררים וסופרים ענקי רוח.

החלק השני, "לזיכרון לדור עבר", מייצג את הפן של התקומה שלאחר השואה ואת הדור המתחדש בתקומת ישראל. בגיליון זה כתבו יוצרים בני זמננו בעברית עכשווית המתכתבת בצורה ישירה או עקיפה עם יצירותיהם של הנספים.

וכך, שני הגיליונות המאוגדים כאן יוצרים למעשה המשכיות בין דורית של כתיבה ויצירה עברית. אנחנו תקווה ששני חלקי המיזם נקראים יחדיו הלכה למעשה כסיפורו של עמנו שקם מאפר השואה לתקומה אדירה – אנושית, לאומית ותרבותית – בתוך זמן קצר ובאופן חסר תקדים בהיסטוריה האנושית.

ברצוננו להודות למנכ"ל בית לוחמי הגטאות יגאל כהן על הסכמתו ונכונותו לשתף עימנו פעולה, וכן לאלעד ארנון ודפנה איצקוביץ' – צוות קרן המלגות בבית לוחמי הגטאות שעבדו לילות כימים ועזרו לנו להפוך את הרעיון למציאות מרגשת. תודה רבה גם לצוות הארכיון במוזאון ולכל המשפחות והאנשים הטובים שתרמו שירים וסיפורים של קרוביהם שנספו לשימור ותיעוד למען הדורות הבאים.

השואה הייתה ועודנה האירוע הטראומטי ביותר והאסון הכבד ביותר שנחת על העם היהודי בכל שנות קיומו. חובתנו לשמר את זכרה ולעולם לא לשכוח זאת!

עמליה ויניק

רובי גורדון

יאיר בן-חור

אלירן דיין

ירחון "מוטיב" הוא כתב עת מקוון לעת עתה המתפרסם אחת לחודש.

כל גיליון יעסוק בנושא שהמערכת תבחר, ויפורסמו בו עשר יצירות.

העבודה בירחון מתבצעת בהתנדבות מלאה, אי לכך אין לצפות לתגמול כספי כלשהו על פרסום יצירות, לרבות לא לתמלוגים כלשהם; בשליחת יצירה לפרסום מאשר היוצר את אפשרות פרסומה בירחון, ולא יהיו ליצר השגות או טענות באשר לפרסום או לאי-פרסום יצירתו בירחון.

ליאורה דיין ז"ל הייתה אוהבת אדם. אהבתה הגדולה ביותר למילה הכתובה ולקריאת ספרות ושירה, ואותם קראה עד סוף ימיה.

ירחון "מוטיב" נוסד לזכרה ונושא את שמה.

גיליון 74

יום הזיכרון לשואה ולגבורה
ניסן ה'תשפ"א, אפריל 2021

מוֹטִיב

על שם ליאורה דיין

ירחון בנושא שירה וספרות עברית

"לזכרון לדור יבוא..."

יצירות שכתבו נספים בשואה

גיליון מיוחד בשיתוף

לוח חרס ועליו צוואתו של אליעזר היימן
תרומת היימן נפתלי. ארכיון מזאון בית לוחמי הגטאות

הפחד

לְגִטוּ בַּא הַפֶּחַד הַחֲדָשׁ וְהָאִים :
הַמְגִפָּה אֲשֶׁר פָּשְׂתָה בִּינֵינוּ,
הַמְנַת הַקּוֹצֵר בְּחֶרְמֵשׁוּ יוֹסֵיּוֹם
גְּדוּלִים וְגַם קִטְנִים וְאֵין מִפְּלֵט מִמֶּנּוּ.

לֵב הָאֲבוֹת הוֹלֵם בְּחֶרֶדָה.
הָאֵם כְּבִשָּׁה פְּנִיָּה בְּיָדֶיהָ –
יָד טִיפּוֹס נוֹרָאָה חוֹנֶקֶת אֶת יְלָדָה,
גּוֹזֵל הַמְנַת חַיֵּשׁ אֶת יְלָדֶיהָ.

אֲנִי עוֹד חַיָּה, דּוֹפֵק לְבִי עֲדִין,
אֵךְ חֶבְרָתִי כְּכֹר בְּעוֹלָם אַחֵר.
אוֹלֵי גַם טוֹב יוֹתֵר לְמוֹת, מֵאֵין
אֲדַע עֲכָשׁוּ מַה טוֹב מַה רַע יוֹתֵר ?

לֹא, לֹא, אֵלֵי ! אֲנַחְנוּ עוֹד רוֹצִים לְחַיּוֹת,
אֵל תְּדַלֵּל כָּל כֶּךָ אֶת שׁוֹרוֹתֵינוּ.
אֲנַחְנוּ עוֹד צְרִיכִים עוֹלָם אַחֵר לְבָנוֹת.
יְפֵה נְטוֹב יוֹתֵר – רַבָּה עוֹד מְלֹאכְתָּנוּ.

אווה פיקובה, בת 12, נרצחה במחנה ההשמדה אושוויץ.

השיר לקוח מתוך הספר "אין פרפרים - ציורים ושירים של ילדי גטו טרזינשטדט 1942-1944" עורך: אבא קובנר, תרגום: לאה גולדברג, הוצאת מורשת - בית העדות על שם מרדכי אנילביץ' וספריית פועלים, באמצעות המוזאון היהודי הממלכתי בפראג, 1963.

הפרפר

הוא הֵיָה אַחֲרוֹן, האַחֲרוֹן שְׁבָהֵם.
 צָבְעוּ הַצֶּהָב הֵיָה מֵר וּמְסַנֵּנֵר,
 כְּדַמְעַת הַחֲמָה בְּאֶבֶן צְחוּרָה פִּי תַקִּישׁ,
 צָבְעוּ כָּזָה, כָּזָה.
 בְּקִלּוֹת הַתְּעוֹפֵף לְמֵרוֹמִים,
 וְדַאי רָצָה לְנַשֵּׁק עוֹלְמֵי הָאֲחֵרוֹן.

זֶה שְׁבָעָה שְׁבוּעוֹת אֲנִי פֹה,
 "גֵּטוֹאִיזְרִיט"
 יְקִירֵי מְצֹאוֹנֵי פֹה,
 גַּם מְרַגְנֵיזוֹת קוֹרְאוֹת לְעֵבְרִי,
 אֶף עֲנֵף הָעֵרְמוֹן הַלְכֵן בְּתַצֵּר:
 וּפְרָפֵר לֹא רָאִיתִי.

הוא הֵיָה הָאֲחֵרוֹן –
 אֵין פְּרָפְרִים בְּגֵטוֹ.

פאול פרידמן נולד בפראג, גורש לגטו טרזינשטאט ב־26.4.1942 ונרצח באושוויץ, 29.9.1944.

השיר לקוח מתוך הספר "אין פרפרים – ציורים ושירים של ילדי גטו טרזינשטדט 1942–1944" עורך: אבא קובנר, תרגום: לאה גולדברג, הוצאת מורשת – בית העדות על שם מרדכי אנילביץ' וספריית פועלים, באמצעות המוזאון היהודי הממלכתי בפראג, 1963 וגם לקוח מ'יד ועד', עדויות ותעודות מן השואה בהוצאת האגף לחינוך מבוגרים במשרד החינוך, עמוד 84.

אל אשת צוענים משוחררת

אֶצְבְּעוֹת אֲרָכּוֹת בְּצַמָּה שְׁחֹרָה,
רְקִיעַ אָדָם מְשֻׁקֵּי
עַל מִטָּה צְחוּרָה בְּמַחְלָקָה שְׁתִּים,
וּמְגַפְפִים שְׁפָתַי פְּעוּט
שְׂדֵי צוּעֲנִיָּה מְלֵאִים.

עַד כֹּה הָיָה יְצוּעַ לְדָתָהּ
שְׂדָה, שְׁמַיִם אֲפָרִים, קֶרֶקַע אֲפָרָה.
יָלְלוּ כְּלָבִים סְבִיב;
רוּחוֹת הָיוּ הַמְחַתְּלִים
אֶת הַיְלִוּד הַרַךְ בֶּן הַנְּדוּדִים.

וְהַצּוּעֲנִיָּה עֲטוּיַת חֵן, מְהַרְהֵרֶת,
עַם לַיִל דְּמָעָה עַל שְׂדָה מַתְגַּלְגֶּלֶת.
צוּעֲנִיָּה! – לֹא עוֹד יִלְדֵת־הַפֶּקֶר,
דֵּי נִדְרָתָּ, כְּעַת עֲצָרִי,
אֶת רֹאשְׁךָ בְּעֵז זְקָפִי.

עֵינַיִם מְבִיטוֹת, עֵינַיִם מְשֻׁגָּחוֹת,
אֲשֶׁר עָלֵי מְרַחֵב פּוֹרְשׁוֹת.
לְיִלְדֶּךָ וְלֶךָ כְּעַת מוֹכֵן
מְעוֹן, כְּסוּת־גַּג, וּפֶת דָּגָן.

(עמ"ס, 8.3.1941, יום האישה בברית המועצות)

קצרים היו חייה של לאה גרינשטיין אך גדושי עשייה. בת 23 הגיעה מן העירייה סיאד שבצפון מערב ליטא לעיר הגדולה קובנה ובגיל 27 פרסמה את שירה הראשון "איך ווארטו" (מחכה אני). מאז כמעט מדי שנה פרסמה שיר או שניים מעל דפי העיתונות או במאספים ספרותיים. מייד עם פרסומם עוררו השירים הדים והערכה רבה. בשנת 1941 נכלאה לאה עם בני משפחתה בגטו קובנה, שם נספתה בשנת 1944.

לקוח מתוך הספר "פלאקערן - ללהוב", הוצאת כרמל, ירושלים, 2010.

ילדי

ילדי! גלוייתך כה הנעימה לי
 יודע שאתה מחכה לבואי הביתה
 יודע שעלי מספר חלומך
 יודע שאלי עפות מלות נעגועיך
 דע ילדי המתוק
 שגם אני נמצא שם אתך
 שרק עבורך רוטט לבי
 שבמחשבותי אני מחזיק בידך
 שמרחוק מתבונן בדאגה
 מעבר למרחקים אין־סופיים
 לאיזה כוון נוטה דרך נפשך
 כאשר אתה סוטה, לבי זועק עצר!
 שם אני כאשר אתה קם וכאשר אתה ישן
 במחשבותי מחבק אותך ללבי
 אתך אני כאשר אתה ער וכאשר חולם
 מרגיש, נכון? כמה אני אוהב אותך
 בחיקי המתגעגע כאשר אתה מתכרבל בשקט
 וכאשר ידך את פני חורשת
 קרן שמש עוברת דרך שמים מעננים
 ואת דמעותי אני מוחק
 כה רחוק להיות ממך קשה מנשא
 כה ארכים הלילות
 כך לא יפה האחו ולא מתוק הדבש
 בנפשי השוועה
 הנעגועים נטו יתד.

אנדריאש (בנדי) גרו' הוא סבה של המשוררת ענת גרי־לקריף. הוא נספה בשואה בהיותו עובד כפייה במחנות העבודה בהונגריה.

בשנים 1942–1944 היה בנדי רחוק מהבית ושלה מכתבים ספוגי אהבה וגעגוע לרעייתו פרידה ולבנו הקטן טיבי, הלוא הוא טיבדור יעקב גרו', אביה של ענת. רוב השירים והקטעים נשלחו ממחנות העבודה השונים שבהם היה מוצב באותן שנים ואשר מיקומם השתנה על פי התקדמות הצבא ההונגרי לאורך הגבולות.

השיר באדיבות ענת גרי־לקריף.

בתמונה: אנדריאש (בנדי) גרו' עם פרידה וטיבי (טיבדור).

בני האדמה הליטאים קוברים את מתייהם בחיק השדות. כזרעים הם טומנים אותם באדמה. כננות קטנות הם גודרים את הקברים. לאחר ימים נולדים פרחים על הקברים. בני משפחת הנפטר תולשים את הפרחים ומפארים בהם את הסטנציה (חדר בצד הבית)... נפתחת היא בימי מועד ולאורחים. ריחות שדמות ודמי מקוננים בסטנציה. אור קדוש ודק מאיר בפניה. נר התמיד לוחש. ישו בן אלוהים מזריע במבטו את החלום העליון. ועיניו זכות ושוקטות כאגמי המים בפרדסי הפריצים העתיקים...

כשזקניי היו מבקרים את הנוף על מנת לקנות את יכול הארץ היו מזמינים אותם אל הסטנציה. והיו מכבדים אותם ב"סולה" (מיץ האילנות) ובדבש...

כיער נגשגה משפחתנו בנוף. כאלוני היערות מסורבלי שנים ודם האדמה חיו זקניי. כדופרות על נהרות מצילה כבדי מים שרכו ימיהם את דרכם. נפטרים היו זקניי בשדות והרוחות היו חוטפות את נשמתם...

כחיות הארץ שהשמיים והארץ רואים במיתתן...

כשסבא אליעזר אליהו נפטר חרדה הסביבה. סערת המוות עברה ותעקור אילן חי ממשפחתנו. אברי הכפרים וכלביהם ליווהו אל התבל הנצחית...

Dievas, Dievas תן חיי עולם קדושים לאליעזר אליהו הטוב...

סבתא נשארה גלמודה. כצלב רם במרחקי סתיו עירומים. עם העופות עם "הקרנן מנחה" הישן ועם יגון השדות נשארה גלמודה. כיונה זקנה בשוכבה הייתה סבתא מהלכת בבית ודממת הבית הייתה בולעת את הדי צעדיה האחרונים...

סבתא נפטרה. בחורף נפטרה. יום אור רם-קומה עמד על השדות המושלגים. כגביע בדלה על מפת חג זכה. והשמש מזגה ומזגה את אורה לתוך חלון הבית הקטן...

ההלוויה נהרה בדרך אל בית החיים כעדת עורבים אפלה בתוך יום החורף הלוהט הרענן...

קובנה, 12/1/1927

הרשימה "דמי" פורסמה ב"נת"בות", קובנה, ל' בשבט ה'תרפ"ז.

הסופר היהודי-ליטאי אליעזר היימן נולד ב-1910 בקוברסק, ליטא. לימד בבתי ספר עבריים בוילקומיר: אוקמרגה ובינבה. פרסם בעברית סיפורים, שירה ומאמרים מחיי הכפר והעיירה היהודית. בזמן המלחמה גורש לגטו קובנה, שם עבד בעבודות כפייה בשדה התעופה.

נספה עם רעייתו ציפורה באקצייה האחרונה שנערכה בגטו בין 9.7.1944-13.7.1944.

התצלום נלקח מגיליון מספר 30 (לשנת 1937) של השבועון "אידישע בילדער".

התבערה הראשונה

תמונה אימה לנגד עיני מרחפת
 רוצחים לבושים חלוקים לבנים
 מתרוצצים בפראות עם פלי נשק שלופים.
 בפרגולים הם מכים
 נתחי בשר נתלשים.
 מגרשים הם
 מבתיהם.

צעקות ובכי ללא הפסק
 הבתים נשדדים
 ושקים נאָרזים.

ממינים בנפרד
 גברים מנשים
 מגרשים אותם
 לקאזאק, לבורות.
 ילדים קטנים –
 מפחדים.

מהאסון
 הם
 מאשרים.

רצים הגויים
 עם שקים ריקים
 הם עוזרים למצא
 יהודים חטופים
 עבור יהודי
 קילו זהב
 מוסרים מאה יהודים.

"דאס ערשטע פאער" – שיר על הגטו שנכתב במקור ביידיש. השיר באדיבות ארכיון בית לוחמי הגטאות, אוסף בנימין שנא. המקור נמצא ותורגם בבית לוחמי הגטאות (ככל הנראה על ידי משה קרבץ).

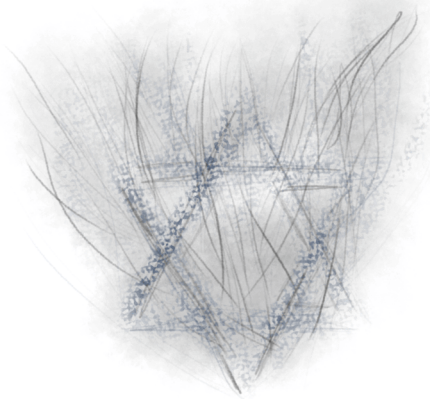

שיר ציון

לך ציון עיר משושי, לך אשיר שירתי
אלמנה גלמודה לך אטיף דמעי
ואשימה בנאד ואביאנה לגולה
לכניך כהניך והשיות לעולה.

שם מזבח המוקד מלוא רחב הארץ
שם אכבה המדורה. קץ אשים לקרץ
או אטבע בדמעותי נגרות פמים
וירחמו בני אדם וירחמו שמים.

ואתה בוגד בי כי תעזב בצרה אחיך
הם יעלו על מוקד ואתה תלעג לדמעי
כניך יגדלו ונגדילו המדורה
יבשו מאמם וישסו עמך
לך יהמה כנורי תקלך שירתי
לך תבוז בתציון, בתציון הטהורה.

הרב ישעיה רייכר נולד בשנת 1880. כיהן כרב של איסמאיל, רומניה בשנים 1909-1941. חיבר מחקרים על התנ"ך ופירושו והוציא אותם לאור. ביקר בארץ ישראל ובשנת 1937 בוועידת אגודת ישראל במריאנבד תמך בהקמת מדינה יהודית בארץ ישראל, בתקווה שהחרדים יהיו רוב במדינה היהודית מתוך אחדות ואמונה בנצח ישראל. נוסף על כך, הרב רייכר פעל לעורר את הציבור החרדי להכיר בצורך בהיסטוריונים יהודים הנאמנים למסורת ולקודשי ישראל.

נספה בשואה ב-1941 במהלך הפרעות שאירעו בבוקובינה ובסרביה ובהם נרצחו יותר מ-150 אלף יהודים, בהם רבנים ואדמו"רים.

השיר באדיבות המשורר יצחק רייכר. הרב רייכר הוא דוד סבו.

חיה הלפרין (לבית גולדלוסט) תרגום: מרדכי הלפרין

יושבת על המרפסת ומחכה

יושבת על המרפסת ומחכה

לא, אתה כבר לא תבוא.

אני עוצמת את עיני בכאב ורואה רפכת אצה וחוצה שדות

הוי, אדע את כוונה- הרחק, הרחק ממני,

שום דבר לא יעצרנה.

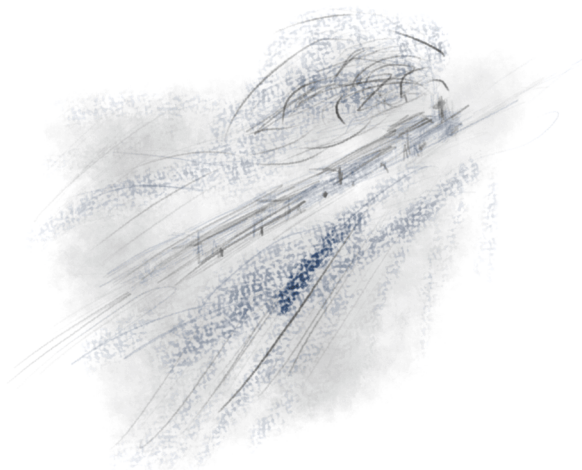
עופה, עוף גוזל שלי

החיים הארציים אינם בשבילך.

אני רואה בך את אותם המאויים עצמם אשר הפעימו פעם את דמי –

לא, לא אוכל להמשיך בכתיבה

אך עלי לשלח את האגרת הזו.

את השיר הזה שלחה חיה הלפרין (לבית גולדלוסט) לבנה הבכור מרדכי מייד לאחר שעזב את משפחתו בלודז' ועלה לבדו לפלשתינה, היא ארץ ישראל, ערב מלחמת העולם השנייה.

המילים הפואטיות והמרגשות נכתבו במקורן בפולנית ונושאות את התאריך 21.9.1938.

חיה נרצחה יחד עם בעלה חיים ובנם הצעיר אפרים באביב 1942, כנראה במחנה ההשמדה בלז'ץ. בן נוסף שלה, יוסף, שרד בדרך-לא-דרך מהשוואה ועלה ארצה לאחר המלחמה.

חיה הלפרין היא סבתו של הסופר אפי הלפרין.

בתמונה: חיה וחיים הלפרין.

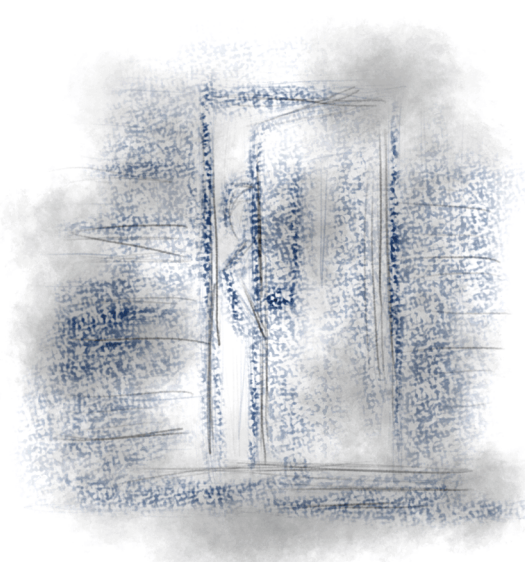

נעולה היא דלתי

נְעוּלָהּ, נְעוּלָהּ הִיא דְלָתִי
 אִישׁ לֹא בָא, אִישׁ לֹא בָא אֶל בֵּיתִי
 אִישׁ לֹא בָא אֶל בֵּיתִי
 אֵין דּוֹרֵשׁ לְרֵאוֹתִי
 לֹא בַיּוֹם, לֹא בַלַּיִל
 אֵין דּוֹרֵשׁ אֵין שׂוֹאֵל
 אֵין שׂוֹאֵל.

יֵשׁ נִדְמָה, יֵשׁ נִדְמָה, לֹא הִרְחַק
 מִיִּשְׁהוּ, מִיִּשְׁהוּ מִתְדַפֵּק
 מִיִּשְׁהוּ מִתְדַפֵּק
 מִתְדַפֵּק וְשׁוֹתֵק
 אֶז אַרְוִץ וְאֶפְתַּח
 זֶה הָרוּחַ נֶאֱנַח
 נֶאֱנַח.

הוא הציץ, הוא הציץ אֶל פְּתַחִי
 חֵישׁ נִנְעַ, חֵישׁ נִנְעַ בְּמִצְחִי
 חֵישׁ נִנְעַ בְּמִצְחִי
 וּבְרַח לֹוּ בְּכַי
 הוא בָּרַח לֹוּ מִיָּד
 וְנוֹתַרְתִּי בְּדָד
 בְּדָד.

יצחק קצנלסון היה מחנך, משורר ומחזאי יהודי-פולני, מחבר הפואמה "השיר על העם היהודי שנהרג". זכה לכינוי "מקובן השואה". כתב גם שירים בעברית, והידועים שבהם: "מה יפים הלילות בכנען" ושיר הילדים "חמש שנים על מיכאל".

יצחק יחיאל קצנלסון נולד בשנת 1886 בעיירה קרליץ שבבלארוס. כאשר היה בן עשר עבר עם הוריו ללודז' שבפולין. ב-1906 החל את עבודתו החינוכית בבית הספר העברי, ברשת חינוך עברית מייסודה של משפחתו. בשנת 1910 פרסם את ספר שיריו הראשון "דמדומים". שנתיים לאחר מכן הקים את "הבמה העברית" – להקה תיאטרונית עברית המציגה ממוחזותיו. לפני השואה הספיק לבקר פעמיים בארץ ישראל. נרצח ב-1944 במחנה ההשמדה אושוויץ. מוזאון בית לוחמי הגטאות וכן רחובות רבים בישראל נקראים על שמו.

לקוח מ"זמרשת - פרויקט חירום להצלת הזמר העברי המוקדם". השיר תורגם לתקליט של אסתר עופרים ב-1958 בלחן של מרדכי זעירא.

ייעוד וחזון

ייעוד

מוזיאון ומרכז חינוכי ומחקרי המוקדש להנצחת זיכרון השואה, לתנועות הנוער, להתנגדות ול"חיים שאחרי השואה", מוזיאון אשר פועל, חי ומשוחח עם אוכלוסיות שונות ומגוונות בחברה הישראלית.

חזון

בית עדות לסיפור המייסדים בכל תחנות חייהם ומחוז זיכרון לעמידה היהודית בשואה, ביטוי לרוחם של הניצולים, מייסדי הבית, ולהתחדשות החיים היהודיים במדינת ישראל.

ציבור היעד

מנהיגים, מפקדים, קובעי מדיניות, מנהלים, אנשי חינוך, מדריכי תנועות נוער, פרחי הוראה וניהול, אנשי אקדמיה, חוקרי שואה, חוקרי מנהיגות, חוקרי מדעי ההתנהגות, מידענים, ארכיונאים, מוזיקולוגים, תלמידים, חיילי צה"ל וביניהם חיילי פצ"ן - לפני תעסוקה מבצעית, משטרת ישראל, שירות בתי הסוהר, הציבור הרחב, תושבי המדינה, תיירות פנים וחוץ, ובכללם תושבי הגליל על מגוון המגזרים שבו.

בית לוחמי הגטאות

בית לוחמי הגטאות על שם יצחק קצנלסון למורשת השואה והמרד, או "הבית" כפי שהוא נקרא על ידי אנשיו, הוא מוזיאון השואה הראשון בעולם והיחיד שהוקם על ידי ניצולי שואה.

הבית מטפח את סיפור השואה במלחמת העולם השנייה, אך מתמקד בנבורה, בניצחון רוח האדם וביכולת המופלאה של ניצולי השואה ולוחמי המרד לבנות את חייהם מחדש בארץ שעליה חלמו, היא מדינת ישראל.

בית לוחמי הגטאות ממחיש גם את גודל חזונו של מייסדיו, אשר שמו מאחוריהם את השכול והאימה והניעו אל הגליל המערבי כדי להקים דווקא כאן את הקיבוץ המשגשג לוחמי הגטאות ואת המוזיאון הפועל בו.

לנוכח חזונו של המייסדים, מעניק הבית לרבבות מבקריו מהארץ ומהעולם חוויה ייחודית המתבלטת מעל לעצמת השכול והאימה וממחישה את קביעתו של אנטק צוקרמן, שאמר בעצרת הראשונה שנערכה בקיבוץ לוחמי הגטאות: "מקירות הרוסים באנו הנה, ברצונו להקים קירות איתנים, בתים, חיים".

לצד המוזיאון פועל המרכז ההומניסטי, אשר שם לו למטרה להקנות את הידיעה וההבנה של אירועי השואה ואת היכולת להניע לדיאלוג וללימוד משותף. המרכז חותר למפגשים רב-תרבותיים שבהם מתקיים דיון מעמיק במשמעויות האנושיות והאוניברסליות של השואה בחברה הישראלית ומחוצה לה.

ב-1995 הוקם בבית לוחמי הגטאות אגף "יד לילד" במטרה להנציח את הילדים היהודים שנספו בשואה, וליצור מפגש חווייתי בין המבקרים הצעירים לבין עולמם של הילדים שחיו בתקופה החשוכה ההיא.

"אנו רואים עצמנו כממלאי צוואת חברינו, שגם בגטו דאגו לכך, שהאמת על מאבקם, על חייהם ועל מותם תגיע גם לדור שלאחר השואה"

www.gfh.org.il

עקבו אחרינו

בית לוחמי הגטאות

מוזיאון בית לוחמי הגטאות

צרו קשר

ד"נ גליל מערבי, מיקוד 25220

טלפון: 04-9958080

פקס: 04-9958062

מחצית השעה בשטוטהוף

חצי שעה בשטוטהוף
 אני עומדת וחושבת,
 הלילה כבר יורד,
 את אמא כבר לקחו
 היא והאחות נרצחו...
 אני נזכרת בימים האפלים,
 כאשר רק מכות הלכו אימים.
 כאשר עמדתי על יד תא הגזים
 וקבלתי מכות שהלכו ורבו
 חזק היה יצר החיים,
 אני רוצה לצאת, עוד צעירה לימים!
 מהגדר המחשמלת ומהענויים
 רציתי להשתחרר, להשתחרר.
 לא למות ברעב ובקר,
 בגיל שלש-עשרה רציתי לחיות!
 שעצמותי לא יהפכו לאפר
 שלא אשלח לתאי הגז!
 נדחפתי לעבר,
 בשפתים חשוקות
 עז היה הרצון לחיים,
 ומכל זה יצאתי!

כגשר סמלי בין שני הגיליונות המיוחדים, שני חלקי המיזם המשותף שלנו עם בית לוחמי הגטאות, אנו מביאים כאן את תרגומו של המשורר משה קרבץ לשירה של שורדת השואה חנה בורוכוביץ'. את הגיליון הבא שלנו, גיליון המסמל תקומת ישראל, השירה והספרות העברית, נפתח בשיר שכתב.

השיר "מחצית השעה בשטוטהוף" נכתב במקור ביידיש ב-24.6.1944. השיר באדיבות ארכיון בית לוחמי הגטאות. אוסף בנימין טבא. המקור נמצא ותורגם בבית לוחמי הגטאות.

משה קרבץ, שורד השואה ושורד מחנה ההשמדה אושוויץ, תרגם שירים רבים במסגרת התנדבותו בארכיון בית לוחמי הגטאות, ואנו מודים לו ומוקירים את תרומתו.

גיליון 75

אייר ה'תשפ"א, מאי 2021

מוֹטִיב

על שם ליאורה דיין

ירחון בנושא שירה וספרות עברית

"לזכרון לדור עֵבֶר..."

בעקבות יצירות שכתבו נספים בשואה

גיליון מיוחד בשיתוף

בית לוחמי הגטאות

אל תהיו מודאגים

אל תִּחְרְדוּ יְהוּדִים אֲרוּרִים
עוד תִּחְיוּ בְּשָׁלוֹם. אל תִּהְיוּ מְדַאֲגִים
עוד נִנְקֶם נִקְמַתְנוּ בְּדֶרֶךְ נְאוֹתָהּ
עוד נִחְיֶה בְּנִחְלוֹתֵינוּ בְּצוּרָה יָפָה.

אל תִּחְשְׁבוּ שֶׁהַסֶּבֶל יִמְשַׁךְ לְעוֹלָם
כִּידוּעַ, כֹּל דְּבָר מְגִיעַ בְּזִמְנָן
לְכֵן, בְּאֲשֶׁר נִשְׁתַּחֲרַר וּבַחַיִּים נִחְלֵץ
נִכֶּה בָּהֶם וְנִרְסַק אֹתָם כְּמוֹ גֶרֶן אֶת הָעֵץ.

בְּגֵטוֹ אָנוּ יוֹשְׁבִים בֵּינְתֵינָם
וּמְצַפִּים לְשִׁחְרוּר שְׁלֵא הַגִּיעַ עֲדֵינָן
לְעַת עֵתָה אָנוּ כְּמוֹ צוֹעֲנִים נִדְרִים
אֲךָ בְּקִרְוֹב נִחְיֶה כְּמוֹ עַמִּים אֲחֵרִים.

יְהוּדִים, הָרִימוּ רְאשֵׁיכֶם, עוֹדְדוּ עֲצַמְכֶם וְגַם זוֹלְתְּכֶם
אל תִּחְשְׁשׁוּ, עוֹד תִּנְקְמוּ אֶת מְלוֹא נִקְמַתְכֶם
אֲתֶם יְכוּלִים לְהֶאֱמִין לִי – בְּנִאֲמֹנוֹת
כֵּן נִהְרַג בָּהֶם, כִּי כֵּן אֵין צְרִיכִים לְמוֹת.

לְאַחַר כָּל זֹאת נִסַּע לִירוּשָׁלַיִם
וְשָׁם נָרִים כּוֹסִית לַחַיִּים
וְכָל שׁוֹנְאֵינוּ יִשְׁמְדוּ לְלֹא רַחֵם
וְאָנוּ נִשְׁמַחָה – הֲלֹאִי אֲמֵן.

30.9.1942

המשורר משה קרבץ, יליד העיר קובנה שבליטא, שורד השואה ושורד מחנה ההשמדה אושוויץ. קרבץ תרגם שירים רבים במסגרת התנדבותו בארכיון בית לוחמי הגטאות, ואנו מודים לו ומוקירים את תרומתו.

מותר לבכות

שיר זה מתכתב עם השיר "הפרפר" מאת פאול פרידמן

מִתֵּר לְבָכוֹת

יִלְדָה.

וְיֵשׁ כָּאֵן

פְּרָפְרִים.

לֹא צָרִיךְ לְחַכּוֹת

וְלִהְיוֹת כְּפִלְדָה.

אֵת יְכוּלָה לִהְיוֹת נְכָה,

לְהַתְיַפֵּחַ מִמְטָרִים.

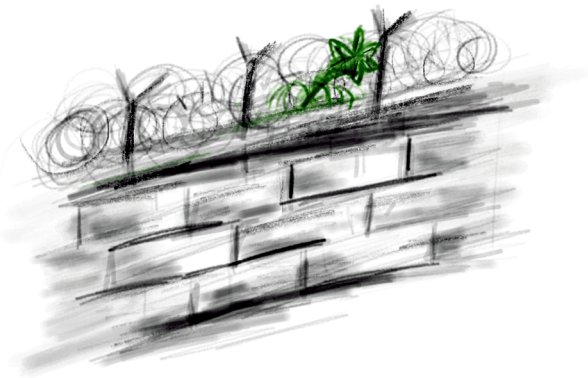

עדנה ויג, אם וסבתא. עבדה במשך שנים רבות כמחנכת ומורה לתנ"ך. זה שמונה שנים כותבת את "הרגשה בפרשה" לשבת על נושא מהפרשה שקשור לימינו. כותבת שירים בנושאים שונים, רבים מהם מעצימים ומחזקים.

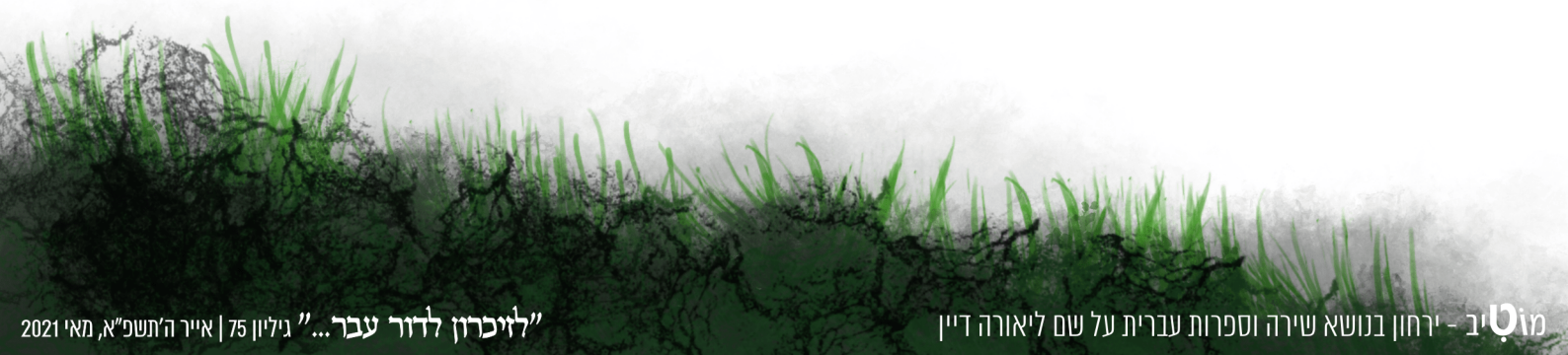

שיר זה מתכתב עם השיר "הפרפר" מאת פאול פרידמן

הם אומרים שאין פרפרים בגטו.
בטח כי כל הפרחים כבר נכלו
בטח בגלל המתים ברחובות
בטח בגלל המשקפות.
פרפרים לא יכולים לרחף בתוך עננים שחורים.
אבל כשאני חושב עליה
לבי מתמלא פרפרים
וגנתי פורחת
בכל האביבים.
אקטף לה אחד ואתן לה
שגם לה יהיו פרפרים
ואז אף אחד לא יוכל להגיד
שאין פרפרים בגטו.

כפיר מוקדס, 20, מתגורר בחולון. משרת בצבא בחיל התקשוב. כותב שירה, זמר ויוצר.

יתום בן 82

שיר זה מתכתב עם השיר "יושבת על המרפסת ומחכה" מאת חיה הלפרין (לבית גולדלוסט) ועם השיר "ילדי" מאת אנדריאש (בנדי) גרו'

אָבִי מְעוֹלָם לֹא סִלַח לְעֶצְמוֹ
וְעַד סוֹף חַיִּיו הִתְגַּעְגַּע
וּבְעֵקֶר הִכָּה עַל חֹטְאֵי.

אָבִי מְעוֹלָם לֹא סִלַח לְעֶצְמוֹ
וְעַד סוֹף יָמָיו הִתְגַּעְגַּע
וּבְעֵקֶר הִכָּה עַל חֹטְאֵי.

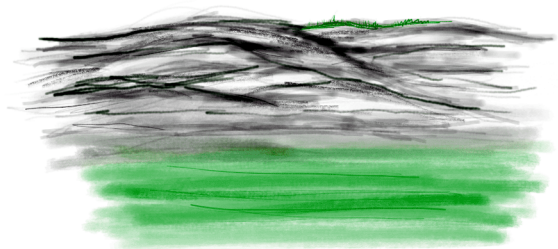
אָבִי מְעוֹלָם לֹא סִלַח לְעֶצְמוֹ
וְעַד סוֹף יָמָיו הִתְגַּעְגַּע
וּבְעֵקֶר הִכָּה עַל חֹטְאֵי.

וּבְיָמָיו הָאֲחֵרוֹנִים
מִבְּעַד לְעֶרְפֶּל הָאֵלֶּצֶה יָמָר
הָאִישׁ שֶׁהִקְפִיד עַל עֲבָרֵי כְּהִלְכָתָהּ,
מִלְמַל: מֵאֲמַעַ, זֵיט מִיר מוֹיִחֶל*
אָנִי כָּכָר מְגִיעַ.

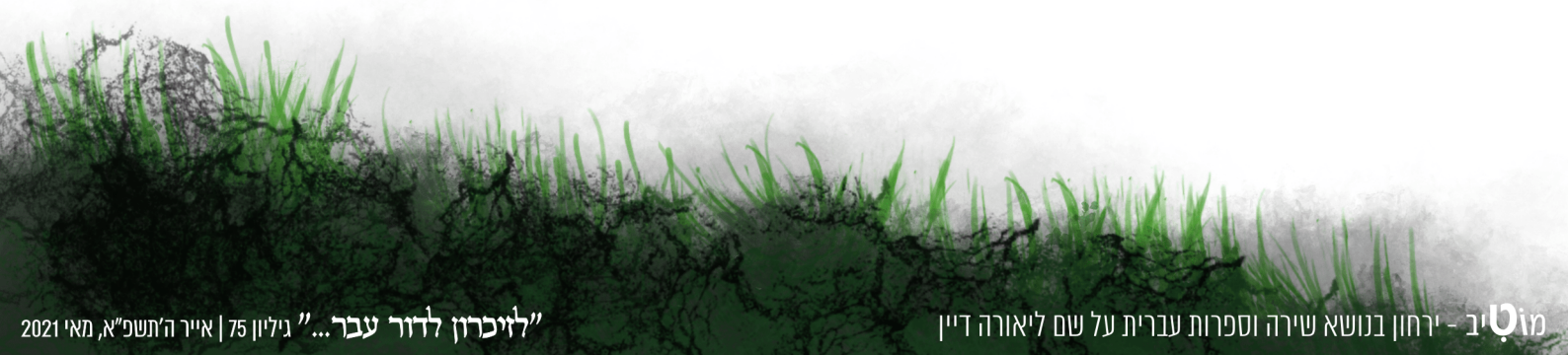
שָׁנִים נִסָּה לְלַקֵּט
פְּרוּרִים עַל שְׁאֲרַע שָׁם
בְּאוֹתָהּ עֵרְהָ שְׁעוֹזֵב,
שֶׁכֵּל יְהוּדִיָּה נִטְבָּחוּ.
שָׁנִים קָנָה בְּסִתָּר לְבוֹ
שְׁמִי שֶׁהוּ שָׁרָד.
אָבֵל לֹא. אֵף אָחֵד.

שָׁשִׁים וְחֲמֵשׁ שָׁנִים קָדָם
לְהִסְתַּלְקוּתוֹ מִן הָעוֹלָם
נֶעַר יְתוֹם מֵאֵב
עֹזֵב מֵאֲחֻרָיו אִמָּא וְאֲחִים קְטַנִּים
וְעֵלָה לְפִלְשְׁתִּינָה, מִבְּטִיחַ,
שׁוֹב נְשׁוּב שְׁרַק יִסְתַּדֵּר –
יְדָאָג לְהִבְיָאָם.
יּוֹם אָחֵד נּוֹתָרוּ מִכְתָּבָיו לְלֹא מַעֲנָה
וּבְלִבּוֹ יָדַע שֶׁכָּכָר לֹא יִרְאֶה אוֹתָם.

* אימא, סלחי לי

נעמי לבנון-קשת, עיתונאית ועורכת מעל ארבעים שנה. כותבת ועורכת ספרי ביוגרפיה לאנשים וליישובים. פרסמה ספר שירים ראשון. מפרסמת שירים וסיפורים בכתבי עת ספרותיים שונים.

בין המרפסת הבודדה לדלת הנעולה

סיפור זה מתכתב עם השיר "יושבת על המרפסת ומחכה" מאת חיה הלפרין (לבית גולדלוסט) ועם השיר "נעולה היא דלתי" מאת יצחק קצנלסון

אפי הלפרין הוא נכדה של חיה הלפרין (לבית גולדלוסט)

חיה הלפרין, עקרת בית אלמונית מהעיר לודז' שבפולין, ומר יצחק קצנלסון, המורה, המחנך, מחבר ספרי הלימוד, המחזאי, המתרגם, הסופר והמשורר המפורסם, בוודאי הכירו זה את זה בשנות השלושים של המאה הקודמת. שניהם הרי היו ציונים, התגוררו באותו הרחוב – סְרוֹדְמִיץ' סְקָה שמו, והיא שלחה את שלושת ילדיה המתבגרים לרכוש השכלה בבית הספר התיכון לבנים שהיה בבעלותו ובניהולו. מן הסתם גם פגשה בו לא אחת באספות ההורים ובטקסים החגיגיים שהתקיימו מעת לעת בין כותלי בית הספר.

ואולי הם אף קנו מצרכים באותה חנות מכולת? או הלכו לאותו בית כנסת? ואולי, בהזדמנות כלשהי, היא אפילו אזרה אומץ והראתה לו כמה מהיצירות הבוסריות שכתבה בסתר, וביקשה את עצתו והדרכתו? ואולי לא היו הדברים מעולם?

על היצירות שלה – אם אכן היו כאלה – לא ידוע דבר כמעט. האם הייתה לה מחברת מוצנעת שבה היא רשמה בכתב ידה העגול שירים או סיפורים קצרים? האם נותרה מחברת זו מיותרת באחת ממגירות השידה לאחר שאולצה לעזוב בחיפזון, עם מזוודה אחת בלבד, את הדירה הקטנה שבה גרה עם בעלה ובנה הצעיר? הייתכן שעלה בידה בכל זאת לקחתה עימה ולהמשיך לכתוב בה גם בתנאי המחסור והצפיפות ששררו בגטו? ואולי היא אפילו שמרה אותה צמוד לגופה במהלך הנסיעה האחרונה בקרון האטום של רכבת המשא שהובילה את שלושתם אל מחנה ההשמדה בקֶלְצ'ץ?

שרדו ממנה רק תמונות בודדות, כמה מכתבים ושיר אחד. ושמה לא היה זה שיר של ממש אלא יותר הגיגים פואטיים שהיא חיברה בהשראה חדפעמית של אם שנעזבה ונעצבה על ליבה? שורות קצרות הנושאות את התאריך 21 בספטמבר 1938 – כשנה לפני פרוץ מלחמת העולם השנייה – שהופנו לבנה הבכור, בן שבע-עשרה, מייד לאחר שעזב את בית המשפחה ועלה לבדו לארץ ישראל.

"יושבת על המרפסת ומחכה", היא כתבה לו ומן הסתם גם מחתה דמעה או שתיים, "לא, אתה כבר לא תבוא..."

על כתביו, לעומת זאת, ידוע הרבה מאוד. מקצתם הפכו לנכסי צאן ברזל של יהדות מזרח-אירופה. מחזות דרמה וקומדיה, סיפורי ילדים, פואמות, ספרי שירה למבוגרים בידיש ושירים למבוגרים וילדים גם בעברית. "מה יפים הלילות בכנען", "רוח עצוב" ו"חמש שנים על מיכאל" הם רק שלושה מהם שהולחנו במשך השנים ועדיין נהנים מפופולריות רבה. וכמובן, גם היצירה המונומנטלית "השיר על העם היהודי שנהרג" – זו שנכתבה על ידיו במחנה הריכוז נֵיטְל זמן קצר לפני שהוא נשלח אל מותו באושוויץ, וזיכתה אותו בתואר הטרגי "מקונן השואה".

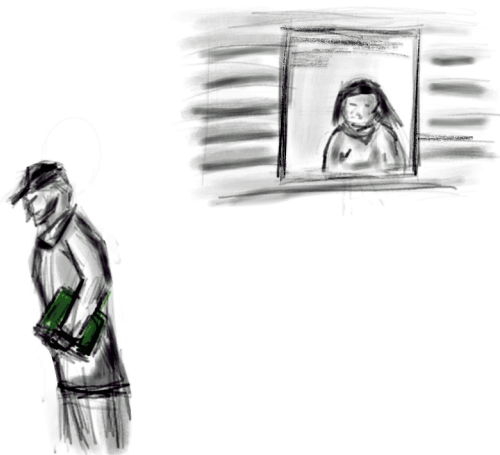

“פארמאכט איז מיין טיר / קיינער קלאפט ניט אין איר,“ הוא פנה במעין ייאוש נבואי אל היקום כולו עוד לפני שהזוועות הגיעו לשיאן, “נעולה, נעולה היא דלתי / איש לא בא, איש לא בא אל ביתי...”

“...אני עוצמת את עיניי בכאב ורואה רכבת אצה וחוצה שדות. הוי, אדע את כיוונה – הרחק, הרחק ממני, שום דבר לא יעצרנה,“ המשיכה חיה בת המ”ג לבטא את כאבה שנחשף לציבור הרחב בפעם הראשונה רק בגיליון המיוחד של מוטיב שיצא לאור בשיתוף בית לוחמי הגטאות, בערב יום השואה והגבורה ה’תשפ”א.

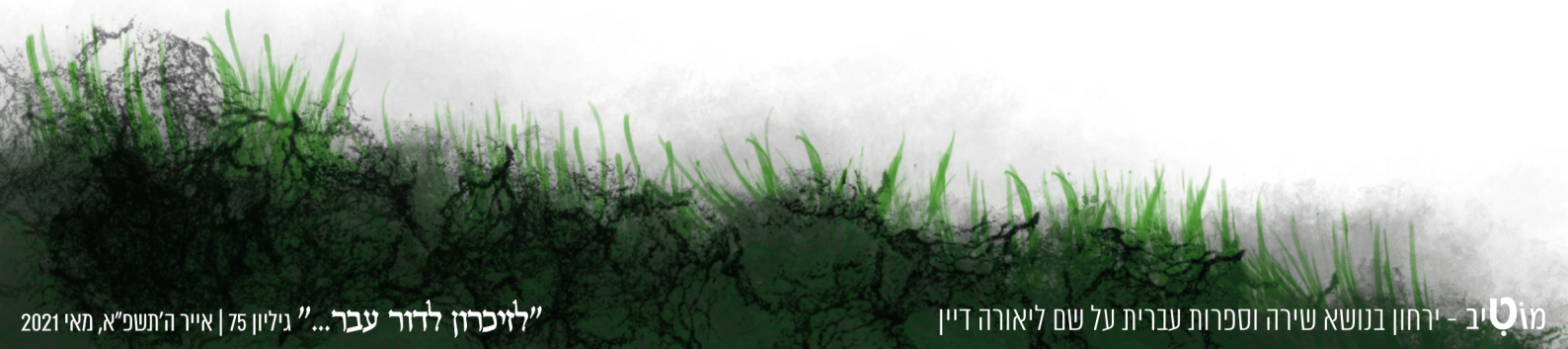
וכשקראתי את שניהם ברצף – שלושת בתי השיר הראשונים של קצנלסון בתרגומה הישן והמוכר של מרים ילך-שטקליס הודפסו במקרה בעמוד העוקב של אותו כתב עת – נדמה היה לי לפתע שהסיום שלו מתכתב ישירות עם המילים הנוגות שלה ואולי אפילו מנסה לעודד אותה במקצת: “...שוב לבכות, שוב לחדול / על היום של אתמול / עוד נוטפות דמעותיי / ורווח לי – ודי”.

איזו פגישה ספרותית מוזרה ובלתי צפויה למעלה משמונים שנה אחרי!

אפי הלפרין, 67, דור שני לניצולי שואה, אב לשלושה וסב לשניים. רופא מומחה במחלות פנימיות וזיהומיות ובוגר מחזור א של לימודי היצירה הספרותית בבית הספר לאומנויות המילה בירושלים. פרסם סיפורים קצרים, שירים ומסות בספרים ובכתבי עת שונים.

מאז 2017 הוא שותף בכיר ב’רפואה ישראלית על קו המשווה’ – פרויקט התנדבותי ייחודי לפיתוח הרפואה הכפרית במחוז צ’יבוגה באוגנדה.

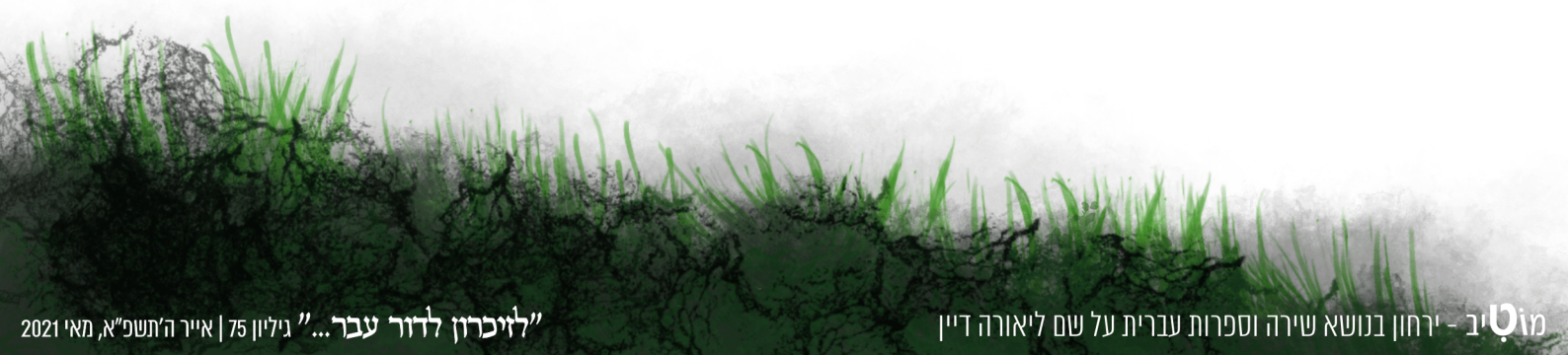
נעולה היא דלתי

שיר זה מתכתב עם השיר "נעולה היא דלתי" מאת יצחק קצנלסון

מִשֶּׁהוּ בְּמִבְטָךְ, כְּמוֹ אֲתָה כְּאֵן וְלֹא כְּאֵן.
 מִשֶּׁהוּ בְּמַלִּים שְׁלֶךְ: הַדְּלַת נְעוּלָה הַמִּתְדַפֵּק שׁוֹתֵק,
 הַרוּחַ נֶאֱנַח וְאֵין שׁוֹאֵל.
 הַזְכִּיר לִי אֵת אָבִיא.
 דוֹר שְׁנֵי לְשׁוֹאֵה.
 שְׁנַנְעַל וְשִׁתֵּק.
 וְכִשְׁבִּקְשִׁיתִי שִׁיסְפֵּר לֹא עָנָה, נֶאֱנַח.
 וְנוֹתַרְתִּי עִם קַפְסָה מְקֻרָטוֹן מְלֵאָה תְמוֹנוֹת.
 וּבִלְיֹת, שְׂאֵמָא לֹא תִרְאֶה וְלֹא תִכְעַס,
 הֵייתִי מְפֹזֶרֶת אֶתְכֶם עַל הַמְטָה
 מְבַקֶּשֶׁת לְשִׁמְעַ אֵת הַסְּפוּרִים שְׁלֶכֶם
 וְנוֹתַרְתִּי בְּדָד.

ורד סער, דור שלישי לשואה. אביה נפטר בילדותה ומעולם לא סיפר מה עבר על משפחתו. סער בעלת תואר ד"ר במנהל
 חינוך. שיריה פורסמו בכתבי עת שונים, מודפסים ומקוונים.

סיפור זה מתכתב עם השיר "הפחד" מאת אווה פיקובה

"הם באים!" קרא מוישה הקטן, מקפץ חרישית מבין העצים הצפופים של היער.

"ששש", מיהרה להחריש אותו מניה ברוגז, זורקת את צמתה העבה מעבר לכתפה בעצבנות. "הרי אסור שהם יגלו אותנו ואתה משום מה עושה הכול כדי שזה יקרה." מוישה הקטן צחקק, אדיש לגערות של הנערה הגבוהה והרגוזה. גם אני חשתי בשוויון נפש לשתלטנות של מניה ולשובבות של מוישה; כל ויכוח כזה התרחש בחבורה שלנו כמה עשרות פעמים לפחות, אולי אפילו יותר. תחושת הזמן הופכת לחמקמקה כשתקועים עם אותם הילדים זמן כה רב, מוקפים תמיד בעצים קודרים ובערפל עכור אישם בעומק היער.

מוישה הגדול, שבניגוד לזה הקטן היה תמיד שתקן, יעיל ולפעמים קצת משעמם, משך בכתפיו. "בואו נפסיק לריב ונסה להתקרב אליהם מהשביל הקבוע." "השביל הקבוע" לא היה שביל של ממש, אבל כפות רגלינו הקטנות כבר הכירו את היער כמו את גרם המדרגות לחדר, וכולנו מייד נעמדנו בטור מסודר, מניה הייתה בראשו. צעדנו חרישית באותה דרך מוכרת, שותקים ומרחפים במחשבותינו. חשתי כיצד התרגשות חמימה מתפשטת בבית החזה שלי עם כל פעימה נמרצת יותר של הלב. אין הרבה עונג בחיינו החדגוניים, אך מעת לעת קורים דברים קטנים שאליהם אפשר לצפות. למשל, לפעמים אפשר לראות מטוסים משונים מקרחת היער השנייה הממוקמת על גבעה. לפעמים חיות חמודות צצות לידנו, כמו סנאים ואיילים – עיניהם רכות וחסרות פחד מנוכחותנו ופרוותם רכה וחמימה. אבל אין ספק שהבילוי החביב שלנו זה לרגל אחרי אנשים אחרים שפוקדים את היער. אין הרבה כאלה, אך כשיש, זו חגיגה אמיתית. לפעמים מדובר במטיילים אמיצים, לפעמים אלה הם יערנים זקופים וחוקרים ממושקפים, אך לרוב מדובר בקבוצות גדולות של בני נוער מהצד המבוגר יחסית של הספקטרום, שביחס אליהם גם מניה כנראה חשה קטנה וטיפשית ומאוד לא מעודכנת.

קולות סמיכים הגיעו לאוזנינו וגם כמה משיכות אף ובכי שקט. התפצלנו והתחבאנו מאחורי העצים או תילי האדמה, מציצים בחבורה הגדולה שלפנינו. ידעתי שגם חבריי חשו גלי צמרמורת ובחילה מהרגע שגופותיהם נצמדו לאדמה או לגזעים. אחרי הכול, המקום הזה הוא המקום המתועב, השנוא, ואליהם לא התקרבו זמן רב. אבל עם הזמן סקרנותנו גברה, וכשגילינו על החבורות הללו חזרנו לבקר.

עברית אחרת, במבטא השונה כל כך מהעברית שמזדמרת לי בזיכרונות מהשירים בבית הכנסת, התנגנה בין הנערים והנערות. ראשת הקבוצה המבוגרת, שכבר זיהיתי מההתגנבויות הקודמות, שוב הייתה כאן, מסבירה בקול נמוך על המקום. אהבתי לבחון את הקהל הצעיר התורן. נער יפה, בעל עיני פחם רטובות ועור שזוף וחיוני הביט בעצב רב באדמה. שלוש נערות, החברות הכי טובות, בכו בשקט, נצמדות זו לזו. זוג צעיר, נערה קטנה ומתולתלת ונער גינג'י גרום וגבוה עמדו חבוקים ודוממים, ידו מעסה מדי פעם את ידה בחיבה. אחרי זמן מה הוציא הנער בעל עיני הפחם העצובות את הגיטרה שלו ופרט מנגינה נוגה על המיתרים. כולם הצטרפו אליו בשירה אחרי בית אחד או שניים, מרעידים את עלוות העצים שסביבנו, מנערים אותם מאדישותם. זה כנראה שיר מוכר מאוד בארץ שממנה הם כולם מגיעים.

פלורית שויחט, 28, ילידת אשקלון וכיום מתגוררת באנגלייה. עיתונאית לשעבר. חוטאת בכתיבה עוד מימי בית הספר היסודי. לאחרונה השלימה תואר שני ביחסים בין-לאומיים בבית הספר לכלכלה של לונדון (LSE).

בנדי

שיר זה מתכתב עם השיר "ילדי" מאת אנדריאש (בנדי) גרו'

בין אֲדָמָה פְּרוּמַת עֵתִיד
לְשָׁמַיִם סְרוּגֵי כְּסוּפִים
מְדַדָּה צִפּוֹר נִפְשׁוֹ
בְּעֵינַיִם יְחַפּוֹת חֲבוּקִים.

וּבְלִבּוֹ חֲלִיפַת מִכְתָּבִים
קְרוּעַת מִחְשָׁבוֹת
עוֹטָה לְבוֹ סוּדָר גְּעוּגוּעַ
מִצְמָר הַדְּמָעוֹת.

וְנֶק קָרָן אֹר גְּלוּיָה
הַסּוֹדְקַת עֲנֵי דָאָגָה
מְקַרְבֶּת וְלוֹ לְרַגַע כֹּט
אֶת הַמְרָחֵק
בֵּין שְׁנֵי הַלְּבָבוֹת:

בֵּין לֵב פְּעוֹר שֶׁל יֶלֶד
הַחוּלָם שְׁמֵשׁ אָבִיו,
לְבִין לֵב סְהוֹר שֶׁל אָב
הַנִּכְסֵף נֶצֶן אָבִיב.

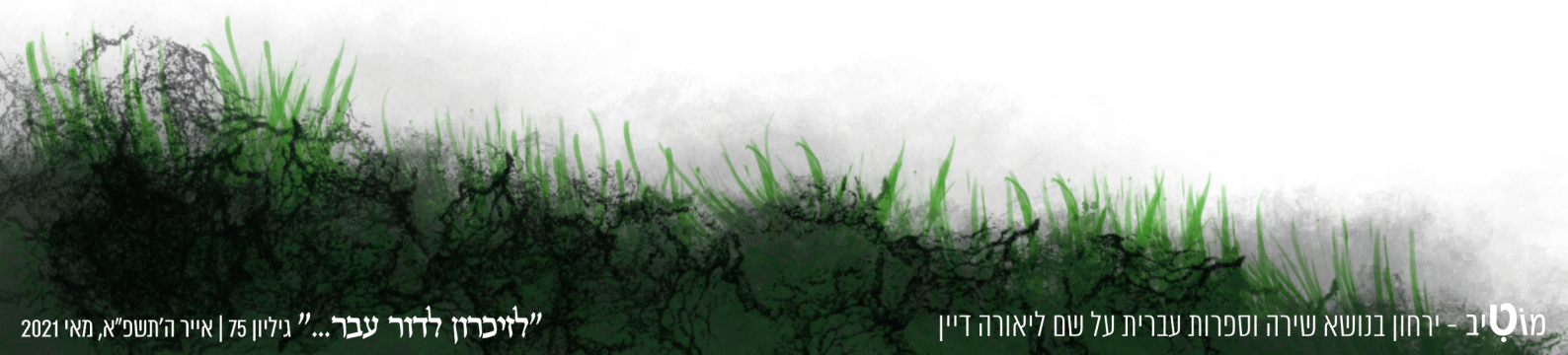
וְעַל אֶף שֶׁהָאָחוּ
הַצְּהִיב נִיחֹחוּ
הַדְּבֶשׁ הַמְרִיר
יְהִיבוּ וְיִתְדוּ הַמְּוֹת
הַרְגָּה כְּמִיָּהוּ.

מִחֶק הַזְּמַן לְעוֹלָם
לֹא יִטְמִיר דְּמוּתוֹ.

וּבְנָדִי יְחִיָּה לְעַד
כְּלָב פְּרָחֵי הָאָבִיב,
כְּעֲרוּגַת הַמְּלִים,
כְּרִגְעִים אֲצוּרִים,
וּכְבָּחֵי הַשִּׁירִים.

ורד מנדלסון, גננת לגיל הרך, בת לשורד שואה. מתגוררת במושב מזור.

עוז בגאון

שיר זה מתכתב עם השיר "עוז בגאון" מאת הרב ישעיה רייכר
יצחק רייכר הוא קרוב משפחתו של הרב ישעיה רייכר

סורי נפש וחרון

עד דור אחרון

חבוטי עמס זכרון

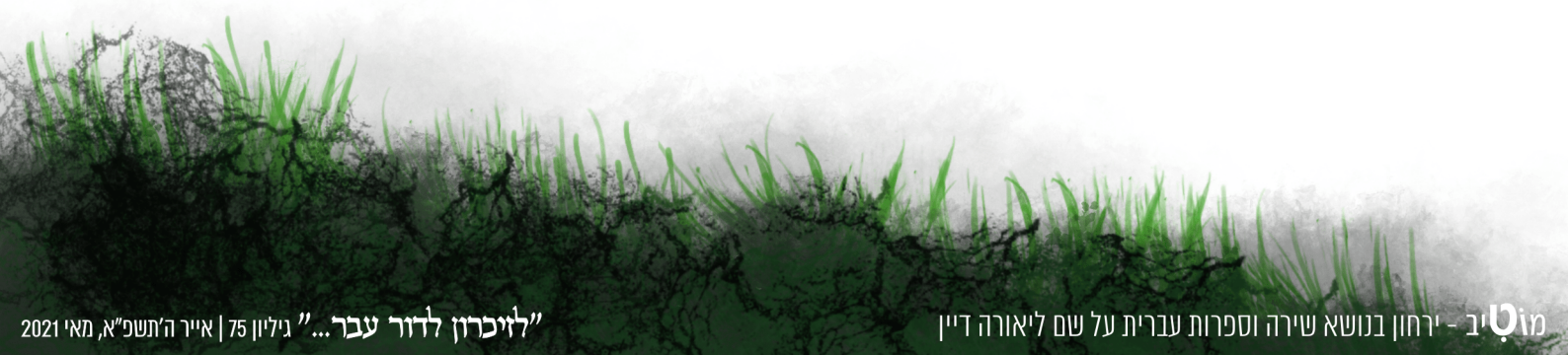
מתפת בעיון הפתרון

נתחי חיים – להראון

עז פיהו בגאון.

יצחק (איציק) רייכר, דור שלישי במושב עין ורד. מוותיקי הגדנ"ע, עורך דין, משורר, נשוי לאומנית מיכל רייכר ויחד
חובקים שבעה נכדים.

שיר זה מתכתב עם השיר "הפרפר" מאת פאול פרידמן

אָמת נַעֲרִי, הוּא הִנֵּה אֶחְרוֹן,
וּבּוֹהֶקוֹ עוֹד הִבְלִיחַ מִצֶּלֶם
כְּמוֹ זֵיק הַחַמָּה הַנִּגְלָה מִחֶרֶב,
בֵּין עֵבִים הַמְכַתְרִים לְאֵטֶם.

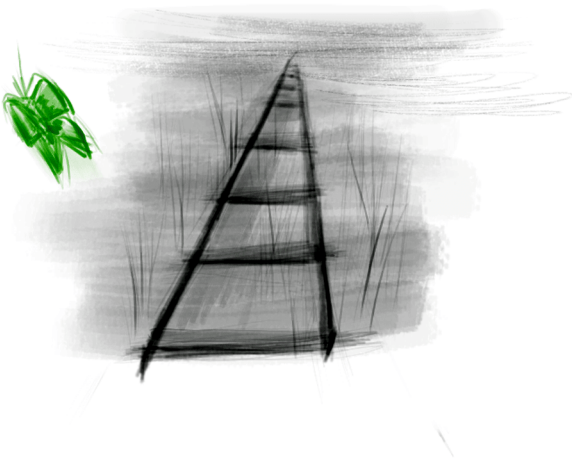
בְּכַנְפָיו עוֹד בֶּרֶךְ בְּשָׁלוֹם מְהַפֵּס,
עֵת חֶלֶף מֵעַל הַחוּמוֹת,
וְהָאִיר אֶת הַלֵּיל בְּשֶׁדֶה הַמְרַגְנִיּוֹת,
אֶבְקַת חַיִּים וְצוּף עֲנָנוֹת.

וְצִלְיֵי הַנֶּלֶס
נִשְׁמָעִים גַּם מִכָּאן,
וְתִיפוּף הַגְּלִיחִים בְּמִקְצָב,
וּבֵית הַקִּיט הַמְמַתִּין לְבוֹאֵם,
עַל שִׁפְתֵי אֶגֶם שְׁלוֹ וּמִצְחָב.

אֵךְ פֶּרֶפֶר לֹא יִרְאוּ, נַעֲרִי הִיָּקֵר,
עֵבִי שֶׁנֶּאֱהָה כְּתֵרוֹהוּ עַד כְּסוֹת,
אֶפְלָה שְׂרָרָה עַל אֲדָמָה מְדַמְמֶת,
נֶאֱטֵם לְגֶלֶם עַד תִּבְקַע קֶרֶן אוֹר.

וְאוֹיֵר הָאֶרֶץ דִּכּוּי וְנֶהֱי,
חֶפֶשׁ נְרָמֵס וּמוֹפֵר.
רַכְבוֹת חוֹצוֹת בְּעֵשֶׂן נֶאֱלָם,
צֶלֶם אָנוּשׁ מִתְפַּלֶּה עַד עֶפֶר.

הוּא הִנֵּה הָאֶחְרוֹן –
אֵין פֶּרְפָּרִים, גַּם לֹא מַחוּץ לְגֵטוֹ.

גלי בר, ילידת ירושלים וכיום מתגוררת בתל-אביב. פסיכולוגית קלינית אחראית במרפאת מבוגרים, המרכז לבריאות הנפש ע"ש אברבנאל. בעלת תואר ד"ר מטעם אוניברסיטת חיפה, מכון המוח לחקר רגשות.

סיפור זה מתכתב עם השיר "אל אשת צוענים משוחררת" מאת לאה גרינשטיין-קפלן
אילנה אילתי-שליט היא נכדתה של לאה גרינשטיין-קפלן 1903-1944.
היא כתבה לזכרה ולזכרון של סבות רבות נוספות שנספו בשואה.

את סבתי לא הכרתי. בטח לא במוכן הרגיל של היכרות בין סבתא לנכדה. כי תמיד אני חייתי כאן והיא שם. ב"ארץ הנספים". אני חושבת שרק לילדים שגדלו בארץ, באטלס הארצות הדמיוני הנמצא בראשם, קיימת עוד ארץ בין ארצות העולם, "ארץ הנספים". מין מדינה אמורפית הקיימת אישם בשמי אירופה, המאפילה בקדרותה השואתית על שאר ארצות היבשת. איננה לגמרי תחומה, אך לגמרי נמצאת. אולי כמו כל אובדן שנוכחותו הנעדרת מצילה על כל שאר ארצות ההתקיימות.

סבתי לאה הייתה בשבילי מין סבתא שכזאת, "סבתא מארץ הנספים". ולא הכרנו במוכן הרגיל. מעולם לא ישבתי על ברכיה, היא לא ליטפה את שערי. לא הנחתי את לחיי על לחייה. לא הרגשתי את מגע אצבעות ידיה. לא אכלתי מתבשיליה המהבילים. לא ישנתי אצלה. לא תיארתי לה איך היא בגן ובבית הספר. לא הייתה לי הזדמנות לספר לה אם משהו הציק לי. היא לא ראתה אותי ג'לה וגם אני לא ראיתי אותה מעולם. לא בהווייתה ולא בהשתנות. לא הכרתי את תנוחות גופה, התכופותה, הופעת הקמטים סביב עיניה, על מצחה, השיבה שזרקה בשערה. נבצר ממני להביט בה ונבצר ממנה להביט בי. אולי אפשר לקרוא לארץ הנספים ככלל "ארץ הנבצרים", לכל נבצר בארץ הנספים יש משפחה שלמה בארצות ההתקיימות החיה עם החלקים הנבצרים שבתוכה.

אבל גם די הכרנו דרך אבא שלי, הלוא הוא בנה. בוודאי עברו אליו דברים רבים ממנה וממנו אליי, נכדתה. כך שיכולנו להכיר גם דרך מי שאני. כי ככה זה עם סבים, הם מוטבעים באופן זה או אחר בילדיהם ובילדי ילדיהם. נבצרות, נבצרות, אבל זהו טבעו של עולם. היא גם כתבה שירה וחלק משיריה פורסמו בזמנו בכתבי עת בליטא. שנים רבות מאוחר יותר מצאו סבא ואבא את שיריה בארץ, ואבא תרגם ופרסם אותם וכך עזרו למילותיה "לעשות עלייה" גם לאחר שהיא עצמה כבר היתה איננה. אם לא היא, לפחות השירים. כי כנראה שואה אפשר לעשות לאנשים. שואה אי אפשר לעשות למילים.

המילים הגיעו אלינו מליטא, שם חיה עם סבא לפני כשמונים שנה. הם היו הורים צעירים לשני ילדים. סבא היה מורה לעברית והיא עבדה כאחות ושניהם כתבו.

כאשר פרצה המלחמה, סבא הוגלה למחנה עבודה הרחק והיא נותרה לבדה עם ילד בן שמונה וילדה בת ארבע. לאחר שנאחזה בשיניה בעבודתה ובקשריה השונים, המשיכה לטוות קן משפחתי לילדיה. אך כאשר הגטו סגר עליהם והחלו לקחת את הילדים, הבינה שאין לה ברירה ועליה להבריח את ילדיה מעברו האחד של הגטו אל עברם של חיים וכך עשתה. מאוחר יותר, בניסיונה הנואש לברוח מהגטו, מאמציה לא צלחו והיא נתפסה ונמצאה ירויה על הגדר. כמו הוקפאה ברגע מאמציה הנואשים לנסות ולצאת אל עבר החיים ולהיחלץ. בהברחה ניצל בנה אך לא אחותו.

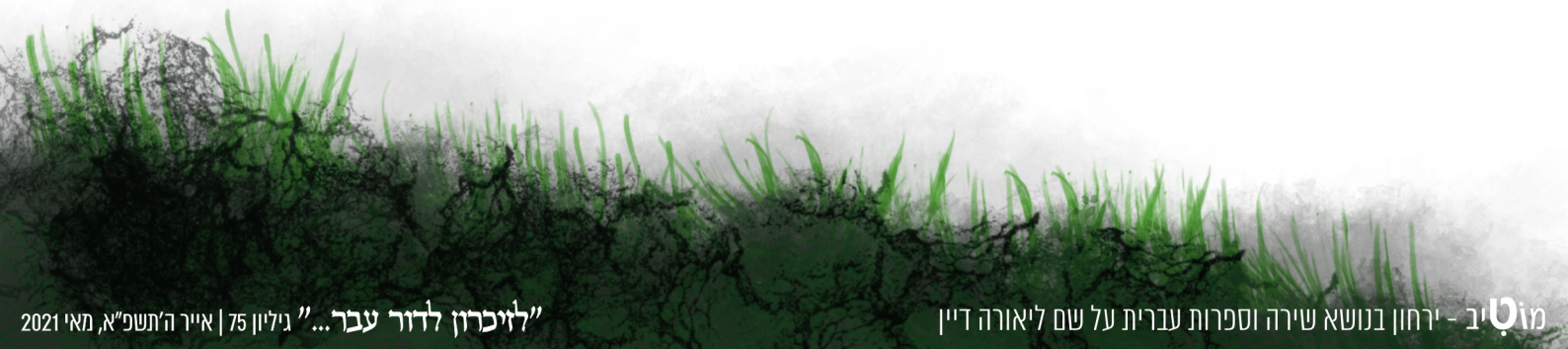

אבי סיפר כי לאחר שהוברח שלחה לו אימו למוחרת פתק שעליו היה לקרוא ולאחר מכן לשרוף, ובו היא כתבה: **"ראיתך ילדי, מתרחק, עולה לבדך אל החוף, חולף על פני משמרות ואנשים, בדרכך אל החופש. עוד יבוא יום ויעשו סרט על הבריחה המופלאה שלך מהגטו"** (מתוך "לחצות את הנהר", שלום אילתי, הוצאת "כרמל" ו"יד ושם", 1999).

איזו הבטחה מרשימה: "עוד יבוא יום ויעשו סרט על הבריחה המופלאה שלך מהגטו." כך הטמינה לו בכיסיו מזון רוחני שמעתה והלאה ליווה אותו בהמשך מסעו אל עבר הלא נודע. פתק זה שכתבה התגלגל ועבר מהיותו מקומט ומכווץ, אסור לקריאה חוזרת ואמור להישרף ולהתאיין להיותו שבעים שנים מאוחר יותר נקרא ואף נכתב בספר, וכך פתח בתוכו צוהר אל אוויר העולם שסגר עליו. פתח מעליו את ההתגלגלות שנכפתה עליו. כי כנראה סופו של כיווץ להיפתח.

אילנה אילתי-שליט, מתגוררת בהוד השרון. פסיכולוגית קלינית ומתמחה בפסיכואנליזה. סיפוריה פורסמו בכתב העת "המוסק".

ריאן רוט

יושב

שיר זה מתכתב עם השיר "יושבת על המרפסת ומחכה" מאת חיה הלפרין (לבית גולדלוסט)

יושב ברכבת.

מתרחק

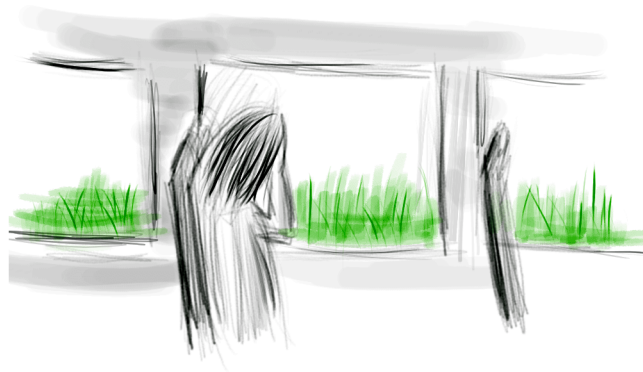
במהירות.

מסלות דמעותיך

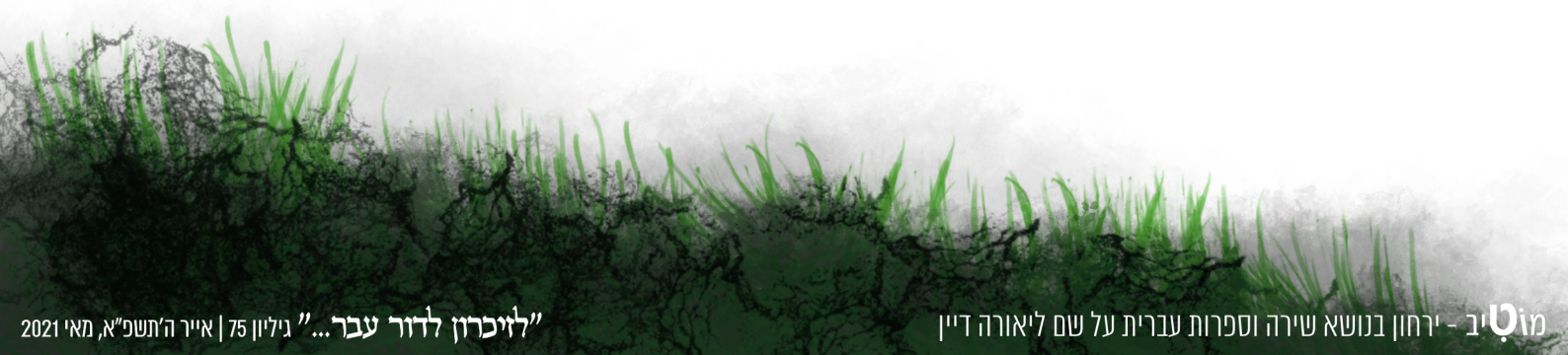
בגבי.

בפני

דמעות מסלות.

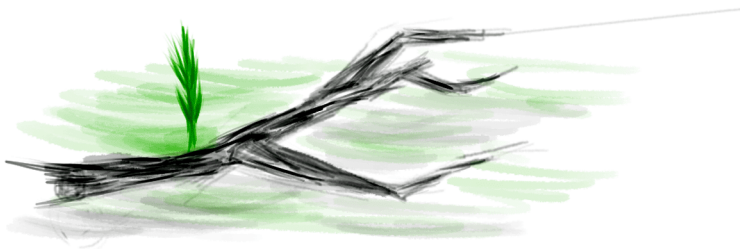
ריאן רוט, אם ואומנית. נישאה בקיץ, הפכה לאם באביב. פרסמה שירים בזמן מגפה. אוגרת, אוספת, אוגדת, אומדת, אוחת, אובדת, אוהבת.

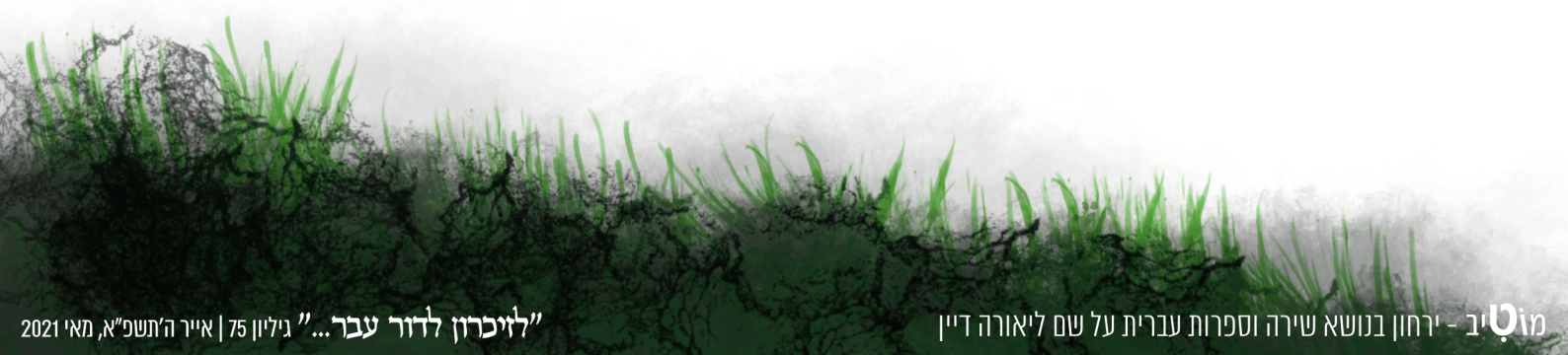
שיר זה מתכתב עם השיר "הפחד" מאת אווה פיקובה

זֶה עוֹשָׂה לִי אִימָה
לְדַעַת
שְׂזוֹ הַנְּשִׁימָה
הָאֲתָרוּגָה
לְדַעַת
שְׂזֵה הַצַּעַד
הָאֲתָרוֹן
לְרֵאוֹת אוֹתָם
פּוֹסְעִים
נִדְחָקִים
מֵתִים
עוֹד הַגַּע
בְּטָרָם הַמְּנִת
כְּחוֹשִׁים
בְּלוֹיִים
בְּיֹדְעִים
שְׂבִיּוֹם הַמְּחָר
כְּכֹר אֵינָם עוֹד,
מְלֻבֵד גּוֹף שְׂרוּף
וּנְשָׂמָה חֲפֹשִׂיָה.

רינה וילנר, 37, רעיה, אם. מורה למחול ולכתיבה יצירתית, מטפלת בתנועה. כותבת, אוספת ומלקטת מילים משחר ילדותה.

סבה צבי, שיזכה לחיים ארוכים, שרד מהשואה, עלה ארצה מאדמות פולין, העמיק שורשים והעמיד צאצאים בארץ ישראל הקדושה.

שיר זה מתכתב עם הרשימה "דמי" מאת אליעזר היימן ועם לוח החרס עליו חרט את צוואתו

מחפש שרשים של שיש
זכרון משפחתי
מיתם.

מלחמה של ששה מיליון.
חלקת חיים נקטפה,
מאזור לאזוב צרירי
ומות קדושים לא נודע
בבית מתים מגדר.

אין עדות,
הדים אלמי פנים,
מכסי בורות נכאים
זה על זה.

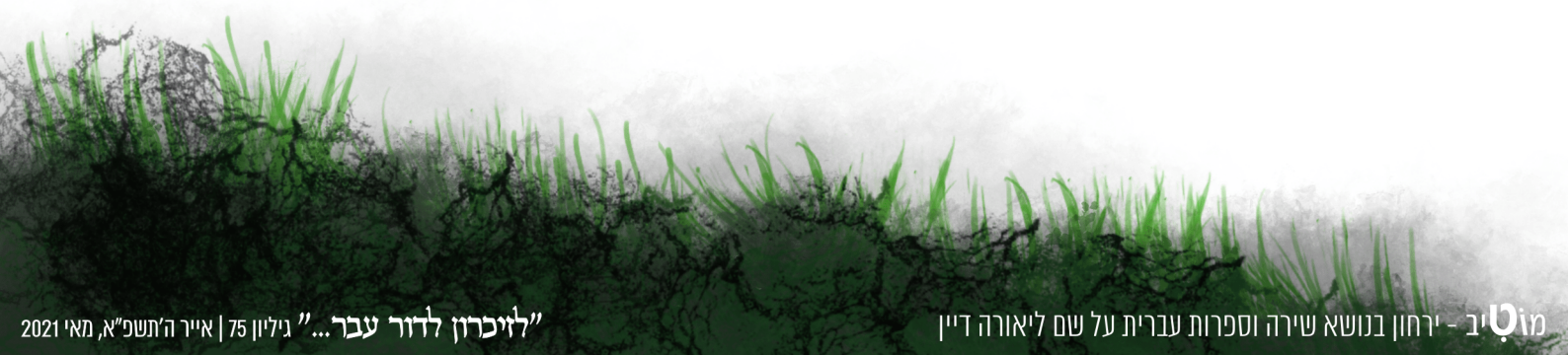
חומות הארבה,
עופות למכביר
וכתי הטליתות
עטויי זעקה
בשרפת תפלה.

אין שם למשפחה,
קרננות רעל שטנה.
שדות תפוחי אדמה
באדמת אבותי.

משגן:
כך עשה לי צמלק.

רם הרשטין, 53, איש ניהול ומיתוג ופרופסור לשיווק. הוא דור שלישי לניצולי שואה מהעיר קרסנושילץ (פולין) והנובר (גרמניה) ודור רביעי למתיישבי היישוב היהודי בחברון. שיריו רואים אור בבמות ספרותיות שונות.

לכבס את ההיסטוריה

שיר זה מתכתב עם השיר "התבערה הראשונה" מאת אייזיק כץ

פס אחר פס

קלפתי את הפסים

מהכהנת

והשריתים בסבון וכמים

להסיר מעליהם את נהרות הדם,

לנקות את הזנצה,

להשקיט את רעש הקרונות

על המסלה,

לסגר את הבקרים.

פס אחר פס

השריתים במי בשמים,

לנטרל את ריח הגז,

את צחנת ערמות המתים,

את עשן הכבשנים,

לשטש את עקבות הרע,

לכבס את ההיסטוריה,

להסיר את הכתמים.

במכנסי ג'ינס מטלאים

וחלצת משבצות

רחצתי זה אחר זה

פסים של זכרונות,

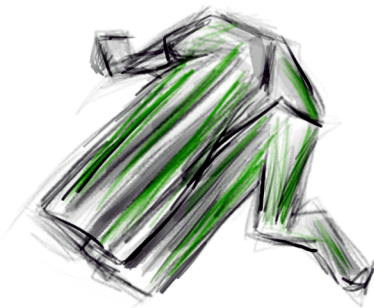
שורות-שורות הקצפתי בסבון,

אך הקצף הרב לא מחה

את העלבון,

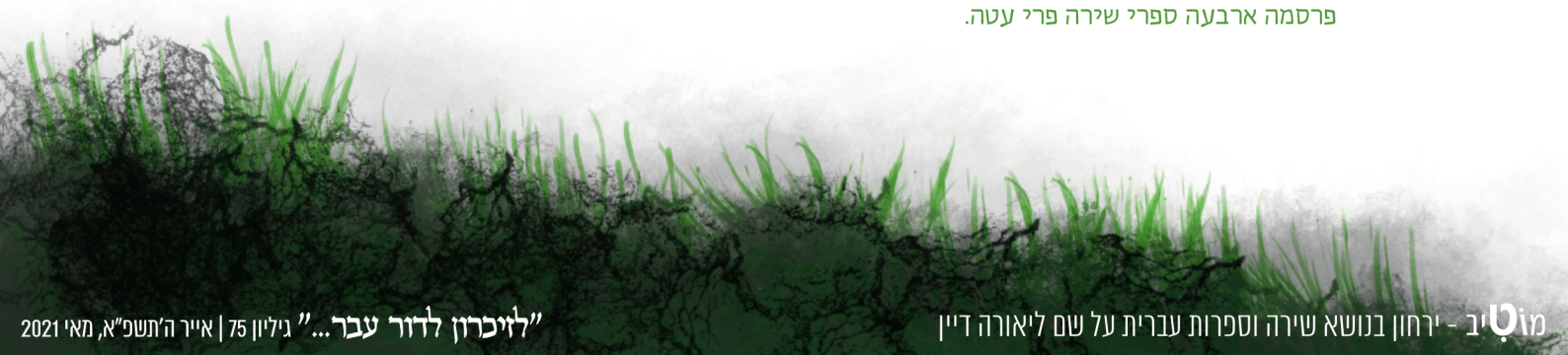
ריחם העז של פסי הקלון

היה חזק מן המים.

אורורה צארום-חדד, 63, אם לבת ושני בנים. גדלה בצפון הישן של תל-אביב והתחנכה על ערכים של כבוד לכל אדם ועל ערכי מוסר, שוויון, אהבה ושלום. זה שנים רבות עובדת בעמותת "ילדים בסיכוי" הפועלת למען ילדי פנימיות.

פרסמה ארבעה ספרי שירה פרי עטה.

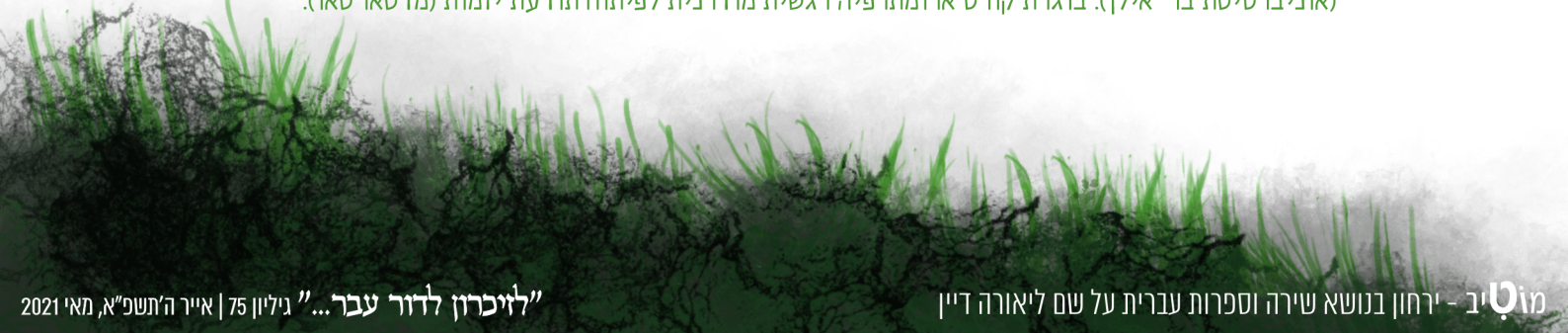
לא עוד פחד

שיר זה מתכתב עם השיר "הפחד" מאת אווה פיקובה

אָנָה יִקְרָה
 הָאֵל לֹא חָס עֲלֶיךָ
 עוֹלָם אַחַר לֹא זְכִית לְבָנוֹת
 בְּאַחַת נִגְדָעָה שִׁירַת חַיִּיךָ
 וּמִצָּאת אֵת סוֹפֶךָ בְּמִשְׁרָפוֹת.
 מְעַט יְלָדִים פֹּה נִשְׁאַרְנוּ
 רַק מְתֵי מְעַט שְׂרָדוּ
 מִדְּלִדּוֹל הַשּׁוֹרוֹת,
 מִהַתְּפֹת,
 מִהַגָּדֵר וְהַתֵּיל,
 שֶׁהִפְרִידוּ בֵּין מִצִּיאוֹת אֲכֻזְרִית
 לְבֵין מְנַגִּינוֹת רְחוֹקוֹת.
 לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל עֲלִיתִי בְּדֶרֶךְ עֲמוּסָה תְּלֵאוֹת
 בְּמִסַּע הַמְּפָרֵךְ אֵת עֲצָמֵי הַמִּנְתִּי
 עַף כְּמוֹ הַצִּפְרִים הֵהָן
 הַעֲלִיזוֹת וְהַשְׂמֵחוֹת.
 בְּהִבְדֵּל מִמֶּךָ זְכִיתִי
 אֶל הָאֶרֶץ הַמְּבֹטָחַת לְהִגִּיעַ
 וְעוֹלָם אַחַר לְבָנוֹת.
 כָּאֵן בְּנִיתִי אֵת בֵּיתִי,
 הַקְּמַתִּי אֵת מִשְׁפַּחְתִּי,
 נִטְעַתִּי עֲצִים מְתוֹקִים
 וְשִׁתְּלִיתִי פְּרָחִים סִסְגוֹנִיִּים.
 הַמְּלֵאכָה עוֹדְנָה רַבָּה
 אַךְ לְצַדָּה טְמוּנִים זְרָעִים שֶׁל פֶּחַ וְתִקְוָה.
 זְכִינוּ לְתִקְוָה
 יֵשׁ לָנוּ אֶרֶץ נְהַדְרַת
 וְעַם מְלֵא עֲצָמָה.
 אָנָה פִּיקוּבָה הִקְרָה –
 לֹא עוֹד פֶּחַד וּמוֹרָא !

יְהִי זְכָרְךָ בְּרוּךְ.

נִירִית צוֹר־מֵגִיד, 51, אִם לְשֵׁנִיִּים. בַּעֲבֵרָה שִׁמְשָׁה יוֹעֶצֶת חִינוּכִית וְכִיּוֹם עוֹבֵדַת כְּמוֹרָה בְּחִינוּךְ הַמִּיּוּחָד בַּעֲלַת תּוֹאֵר שְׁנֵי
 בִּיעוּץ חִינוּכִי מִטַּעַם אוֹנִיבֵרְסִיטַת תֵּל־אָבִיב, לְמַדָּה לִימוּדֵי תְּעוּדָה בְּתַחוּמֵי אֵימּוֹן אִישִׁי וְקִידוּם אוֹרַח חַיִּים בְּרִיא
 (אוֹנִיבֵרְסִיטַת בֵּר־אֵילָן). בּוֹגֵרַת קוֹרֵס אַרְוִמְתֵּרְפִיָּה רַגְשִׁית מוֹדֵרְנִית לְפִיתוּחַ תּוֹדַעַת יִזְמוֹת (מִדְּטָאוֹ טָאוֹ).

שיר זה מתכתב עם השיר "הפרפר" מאת פאול פרידמן

פרפרים קמלו בגטו,
הלמות, הד נביחות פלכים,
דם נגר, צחנת מנת,
נקישות מגפי קלנסים.

צרור קריות, גדרות תיל,
גניות, אודים בוערים,
תפלת שמע ישראל,
אפל, שמים שחרים.

פרפרים נמשכים אל האור,
שמים תכלים, חפש, דרור,
כנפיהם רטטו, התרסקו.
במקום שבו גונעת נשמת אדם, תיים,
זולגות דמעות מלאכים.

מיכל שחר, 63, אשת חינוך, גמלאית משרד החינוך, מורה וגננת. מתגוררת במושב אביגדור, נשואה, אם לשלושה ילדים, סבתא לשלושה נכדים. מנציחה בכתבתה את אחותה, המשוררת אילנה בר-שלום ז"ל. בת לשורדת שואה.

יונת נח

שיר זה מתכתב עם השיר "יושבת על המרפסת ומחכה" מאת חיה הלפרין (לבית גולדלוסט)
לזכרה של ג'נייה קורן, ניצולת גטו לבוב, סבתה של איריס שני ולזכר בני משפחתה אשר נספו בשואה

"יושבת על המרפסת ומחכה"

לא, אתה כבר לא תבוא"

(חיה הלפרין / יושבת על המרפסת ומחכה)

גם את סבתא

ישבת על המרפסת

שם ברחוב העליה

נחפית.

נדעת

שהם כבר לא

ישבו.

נשאת לבהך

ובדמיוןך

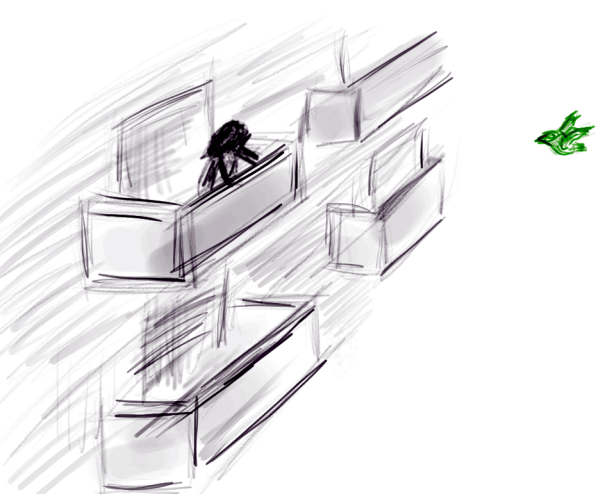
שלחת את יונת נח

אל חצר בית לדותך

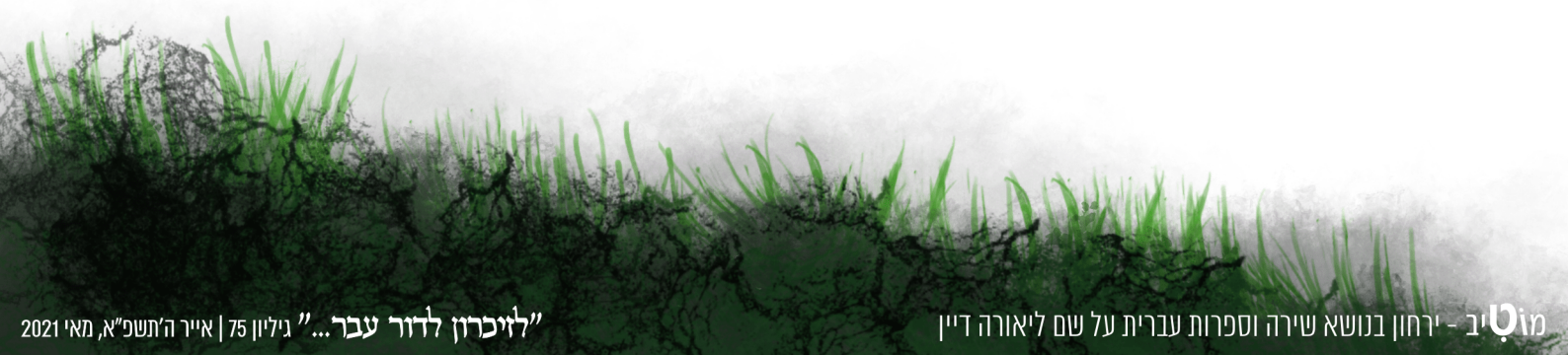
לראות

הקלו המים

מעל פני האדמה.

איריס שני, ילידת תל-אביב ותושבת העיר. מפרסמת משיריה בבמות ספרותיות שונות זה כשני עשורים. פרסמה שני ספרי שירה.

מלחמה אהובה שלי

שיר זה מתכתב עם השיר "שיר ציון" מאת הרב ישעיה רייכר

Moja ukochana wojna

המלחמה כסתה אותי בשמיכת בטחון,
העניקה לי מעון, מלון –
מי אני?

ילדה, יהודיה, צהבה, גדורה בגטו בטון,
תומה, רעבה, אך מוגנה, כי אני יפה.
גטו לודג', ביתי.

פולין הבוגרת, מדינתי האשמה!
המלחמה כסתה אותי בשמיכת בטחון.

הנצחון המיט עלי אסון, נעקרת.
ואני ילדה, פליטה,

נודדת מעירה לעירה ללא אמה.
המנת התחלף בשריד אחרון.
היהודים המצילים באים.

ניה רוזומיים, אני לא מבינה.

היום אני לובשת שמלת אסון
היא מריקה כסרחון

גופות מרקיבות, עשן משרפות,
רמות זוחלות בזהמה.

הרי אני ילדה יהודיה, גדורה בגטו בטון.

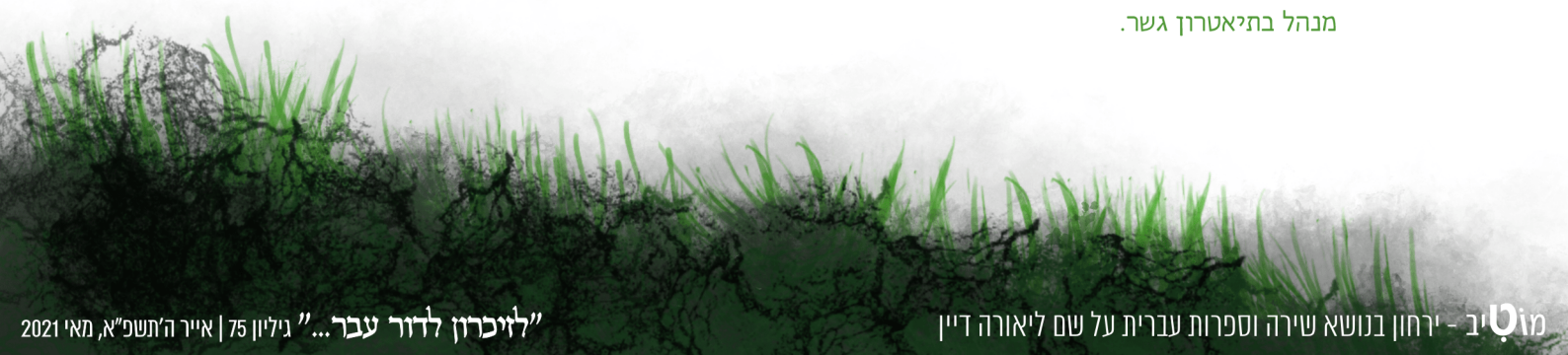
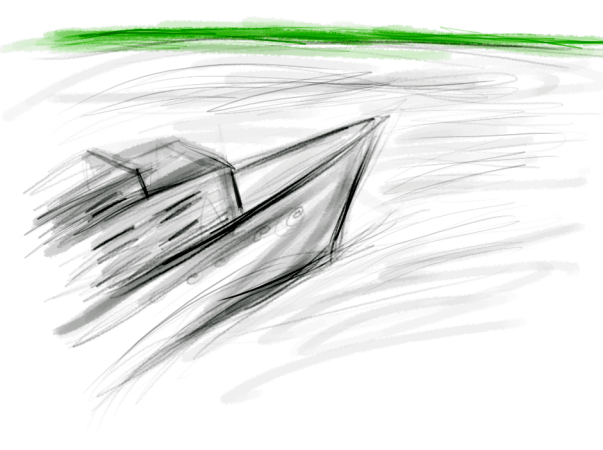
מחר תפליג אניה לארץ רחוקה.

ניה רוזומיים, לא מבינה, חיים ללא אימה,
בבטחון כסתה המלחמה,

אני אוהבת בה כבכה Alison
בשמיכת בטחון.

טל פאר, משוררת ופרוזאיקנית. עורכת דין ובעלת תואר שני במדע המדינה ופוליטיקה. ספר שיריה צפוי לראות אור בקרוב.

פאר מלווה תהליכי כתיבה, שדרנית רדיו, בעלת "סלון נקודתיים" – אירועים ומפגשי כתיבה לאנשים יוצרים, וחברת ועד מנהל בתיאטרון גשר.

בית חם לעידוד היצירה והמילה הכתובה בישראל

מוטיב

בית לאנשים יוצרים

כתבי עת • הוצאה לאור • מיזמי יצירה
תחרויות כתיבה • הרצאות

מוטיב נוסד כירחון מקוון על ידי הסופר אלירן דיין בשנת 2015 לזכר אמו שנפטרה באותה שנה ממחלת הסרטן והוא קרוי על שמה. מאז ועד היום יוצא כתב מוטיב ברצף אחת לחודש.

כתב העת נועד לשמש במה לכלל המשוררים, הסופרים ואוהבי המילה הכתובה, והוא מקיים מיזמים רבים הקשורים לכך ובהם ראיונות עם סופרים ומשוררים, במות לכתובה ויצירה ביוטיוב וברשתות חברתיות ועוד.

עד כה פורסמו בירחון למעלה מ-800 שירים וסיפורים קצרים של למעלה מ-300 יוצרים.

לאורך השנים הופקו גם שני ספרי אנתולוגיה של כתב העת, ומספר גיליונות מיוחדים בעלי ערך חברתי-אזרחי:

גיליון שכלל רק יצירות וציורים של שורדי שואה על ההתמודדות שלהם בתקופת המלחמה וגם לאחריה. הגיליון לווה ברבישיח מקוון שבו לקחו חלק שורדי השואה, משוררים וסופרים, צוות עמך ועורכי כתב העת

גיליון ראשון מסוגו ובו יצירות שכתבו מתמודדי נפש ששהו ושוהים בבית החולים "גדה". הגיליון הודפס והופץ לרכישה, וכל ההכנסות ממנו הועברו לעמותת הידידים של גדה

גיליון שהוקדש כולו לטלוויזיה החינוכית הישראלית כהזדהות עם המאבק למניעת סגירת הערוץ

גיליון חגיגי לכבוד שנת ה-70 לעצמאות ישראל, ובו 70 יצירות של סופרים ומשוררים

מאז נוסד התפתח והתרחב "מוטיב" וכיום הוא במה מובילה של מגוון כתבי עת ומיזמים

כולם במטרה להוות בית חם מעודד ומטפח של היצירה והמילה הכתובה בישראל, וכולם בהקפדה על פתיחות מרבית לקולות ותיקים וחדשים כאחד ומקצועיות ללא פשרות בעריכה הלשונית ובעיצוב החזותי.

בשנת 2017 נוסדה בידי אלירן דיין גם הוצאת הספרים "מוטיב ספרים", המתמחה באסופות שירה, ספרי שירה, פרוזה וספרי ילדים.

קישורים לפרטים נוספים וליצירת קשר נמצאים בגב חברת זו.

מייסד: אלירן דיין
עורך אחראי: יאיר בן־חור
עורכת משנה: עמליה ויניק
איורים ועיצוב גרפי: רובי גורדון

<http://motiv-magazine.co.il>

<http://facebook.com/motiv.magazine>

<http://bit.ly/motiv-youtube>

<http://instagram.com/motiv.magazine>

http://twitter.com/motiv_magazine

info@motiv-magazine.co.il

054-337-1373

[http://he.wikipedia.org/wiki/מוטיב \(כתב עת\)](http://he.wikipedia.org/wiki/מוטיב_(כתב_עת))

**GENESIS
PHILANTHROPY
GROUP**

www.gpg.org

facebook.com/genesisGPG

בית לוחמי הגטאות

www.gfh.org.il

facebook.com/beitlh

lohameyhagetaot@gmail.com

04-9958080